

”Myös minun kulttuurissani on kauniita asioita, jotka haluan pitää.”

Kulttuurien kohtaamista koskevat näkemykset ja akkulturaatioasenteet

DIDAR-hankkeen dialogityöpajoissa

ELINA AUTIO
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2016

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

AUTIO, ELINA: *”Myös minun kulttuurissani on kauniita asioita, jotka haluan pitää.”*
Kulttuurien kohtaamista koskevat näkemykset ja akkulturaatioasenteet DIDAR-hankkeen dialogityöpajoissa

Pro gradu -tutkielma, 68 s.

Ohjaaja: Aino Ritala-Koskinen

Toukokuu 2016

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisia näkemyksiä DIDAR-hankkeen maahanmuuttajataustaisille henkilöille suunnattujen dialogityöpajojen dialogeissa esiintyy, miten näkemyksiä perustellaan ja millaisia akkulturaatioasenteita dialogeissa esiintyy.

Aineisto koostuu kolmesta nauhoitetusta DIDAR-hankkeen dialogityöpajasta, jotka järjestettiin kesän ja syksyn 2015 aikana. Tutkimus on laadullinen ja tutkimuksen analyysi toteutettiin käyttäen aineistolähtöistä sekä teorialähtöistä sisällönanalyysia. Lähtökohtana akkulturaatioasenteiden tarkastelulle on John W. Berryn (1997) akkulturaatiostrategiamalli, joka koostuu assimilaatiosta, integraatiosta, separaatiosta ja marginalisaatiosta.

Dialogityöpajojen dialogien näkemykset jakautuvat neljään isompaan teemakokonaisuuteen: kasvatukseen, väkivaltaan, seurusteluun ja avioliittoon sekä kulttuuriin. Lisäksi teemat jakautuvat erilaisiksi näkökulmiksi. Näkemyksissä korostuu kriittinen suhtautuminen omaan kulttuurin kuuluvia tapoja kohtaan sekä toisaalta käytäntöjen kyseenalaistamattomuus ja niiden oikeuttaminen kulttuuriin kuulumisella.

Dialogeissa on löydettävissä integraatioasenteita ja separaatioasenteita. Integraatioasenteet näyttäytyvät motivaationa osallistua valtakulttuurin toimintaan samalla kun ylläpidetään omaan kulttuuriin kuuluvia hyviä perinteitä ja tapoja. Separatioasenteet korostavat omaan kulttuuriin kuuluvien tapojen ja arvojen ylläpitämistä ilman motivaatiota omaksua vallitsevan yhteiskunnan tapoja ja arvoja.

Tutkimuksen lähtökohtana on käsitys, jonka mukaan integraatio on tehokkain keino yhteiskuntaan kotoutumisessa ja että kotoutumisen onnistumiseksi on otettava huomioon maahanmuuttajien tarpeet ja lähtökohdat. Dialogityöpajat edistävät integraatiota tarjoamalla areenan kulttuurien kohtaamiseen liittyvälle ajatustenvaihdolle, ja tämän tutkimuksen tulokset valottavat niitä kokemuksia ja näkemyksiä, joita maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä on kulttuurien kohtaamisesta ja kulttuurista sekä mahdollisista haasteista uudessa kotimaassa.

Asiasanat: akkulturaatio, akkulturaatioasenteet, integraatio, dialogityöpaja, sopeutuminen

UNIVERSITY OF TAMPERE
School of Social Sciences and Humanities

AUTIO, ELINA: *“Also in my culture there are beautiful things that I want to keep.”* Views on cultural encounters and acculturation attitudes in the DIDAR project’s dialogue workshops
Master’s thesis, 68 p.

Social Work

Supervisor: Aino Ritala-Koskinen

May 2016

The aim of this thesis is to examine the views and opinions of the participants in the conversations of the dialogue workshops in the DIDAR project. The aim is to find out how the views and opinions are explained and argued and what kind of attitudes toward acculturation there are in the dialogues.

The data of this study was collected from three recorded workshops organized in 2015. The study is qualitative and it was carried out by using the data-based and theory-based content analysis. The model of four acculturation strategies (assimilation, integration, separation and marginalization) by John W. Berry is used in examining the attitudes toward acculturation.

The views of the dialogues are divided into four themes: parenting, violence, dating and marriage, and culture. These themes consist of different views. Two different ways of dealing with the culture were emphasized: views with critical attitudes toward one’s own culture and views without questioning the values and traditions of one’s own culture.

The results show that there are two different acculturation attitudes found in the workshops, integration and separation. Attitudes toward integration were shown as motivation in maintaining the relationships with the dominant culture while also maintaining one’s own culture. Separation was shown as motivation in maintaining the relationships and traditions of one’s own culture and no interest in participating in the dominant culture.

The leading idea in this study is that integration is the most effective option in adapting to the society and it is necessary to pay attention to the immigrants’ experiences and needs. The workshops are promoting integration by offering opportunities to have a dialogue and change experiences. The results of this study report about those experiences and views that people with immigrant background have about the cultural encounters, culture and challenges they face in the new society.

Keywords: acculturation, acculturation attitudes, integration, dialogue workshop, adaptation

Sisällys

1 JOHDANTO	5
2 AKKULTURAATIO JA ADAPTAATIO	7
2.1 Kulttuuri ja etninen identiteetti	7
2.2 Akkulturaatiostrategiat	8
2.3 Adaptaatio	12
2.4 Aiempi sopeutumista koskeva tutkimus	14
3 INTEGRAATIO SUOMESSA	17
3.1 Suomen integraatiopolitiikan juuret	17
3.2 Suomen integraatiopolitiikka nyt	18
3.3 Integraatiopolitiikan toimijat, toteuttajat ja toteutusmuodot	21
3.4 DIDAR-hanke integraation edistäjänä	25
4 TUTKIMUSASETELMA	27
4.1 Tutkimustehtävä	27
4.2 Dialogityöpaja aineiston keruun kontekstina	27
4.3 Aineiston muodostaminen	29
4.4 Analyysi	31
4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	32
5 KUN KULTTUURIT KOHTAAVAT – NÄKEMYKSET KESKEISISTÄ TEEMOISTA	35
5.1 Kasvatusta koskevat näkemykset	35
5.2 Väkivaltaa koskevat näkemykset	39
5.3 Seurustelua ja avioliittoa koskevat näkemykset	40
5.4 Kulttuuria koskevat näkemykset	45
6 AKKULTURAATIOASENTEET KULTTUURIEN KOHDATESSA	51
6.1 Integraatioasenteet kulttuuri- ja kasvatust keskusteluissa	51
6.2 Separaatioasenteet kasvatust- ja seurustelukeskusteluissa	55
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	57
Lähteet	63

1 JOHDANTO

Kiinnostukseni tutkimuksen aiheeseen ja kulttuurien väliseen kohtaamiseen on herännyt arkisten kohtaamisten myötä erilaisista kulttuureista tulevien ihmisten kanssa. Kokemukset hyvin lyhytaikaisesta maastamuutosta erilaisten tapojen ja normien keskelle ovat niin ikään herättäneet pohtimaan omia arvokäsityksiä ja sitä, millaisista asioista olisin itse valmis luopumaan, jos muuttaisin ympäristöön pysyvästi ja jos muutos olisi välttämätöntä uudessa ympäristössä selvitäkseni.

Ihmisillä on erilaisia motiiveja liikkua maasta toiseen. Toiset muuttavat töiden perässä, toiset opiskelijoina tai perheen vuoksi ja jotkut hakevat turvapaikkaa. Kun erilaiset yksilöt ja ryhmät kohtaavat, molemmissa osapuolissa tapahtuu muutoksia kohtaamisen vaikutuksesta. Tämän akkulturaatioprosessin myötä yksilö joutuu pohtimaan ja toisinaan tasapainoilemaan oman etnisen identiteetin ja oman ryhmän suhteiden ylläpitämisen ja toisaalta valtakulttuurin omaksumisen välillä. Akkulturaation myötä osapuolet sopeutuvat ympäristöönsä. Sopeutumiseen vaikuttavat useat erilaiset tekijät, ja yksilöt sopeutuvat eri tavoin. Maahanmuuttajien sopeutumista, tai kotoutumista, pyritään Suomessa edistämään integraatiopolitiikan avulla. Tavoitteena on, että maahanmuuttaja oppii Suomessa tarvittavia tietoja ja taitoja, samalla kun hänen mahdollisuuksiaan ylläpitää omaa kieltään ja kulttuuriaan tuetaan. Integraatiota edistävät eri toimijoiden toimenpiteet ja palvelut vaativat onnistuakseen maahanmuuttajien tarpeiden huomioimisen. Yhteiskuntaan integroitumiseen vaikuttavat myös maahanmuuttajien asenteet yhteiskuntaa kohtaan sekä vallitsevan yhteiskunnan asenteet maahanmuuttajia kohtaan. Integraatio on mahdollista vain, jos vallitsevassa yhteiskunnassa lähtökohtaisesti arvostetaan monimuotoisuutta.

Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat DIDAR-hankkeen dialogityöpajat, jotka tarjoavat maahanmuuttajataustaisille henkilöille ja yhteisölle mahdollisuuden tulla kuulluksi ja jakaa ja pohtia kulttuurien kohtaamiseen liittyviä myönteisiä ja kielteisiä asioita.

Tehdessäni sosiaalityön syventävien opintojen työharjoittelua DIDAR-hankkeessa pääsin tutustumaan läheltä dialogityöpajojen kehittämiseen ja järjestämiseen. Tutkimukseni kohteena ovat DIDAR-hankkeen dialogityöpajoissa käytävät dialogit ja keskustelut. Kohteena ovat

dialogeihin osallistuvien henkilöiden näkemykset kulttuurisista kohtaamisista, miten niitä perustellaan sekä millaisia akkulturaatioasenteita dialogeissa esiintyy.

Tässä tutkimuksessa akkulturaatiota ja sopeutumista tarkastellaan käyttäen John W. Berryn (1997) akkulturaatiostrategiamallia. Malli koostuu neljästä eri vaihtoehdosta: integraatio, assimilaatio, separaatio ja marginalisaatio. Tutkimus on laadullinen, ja se on toteutettu nauhoittamalla dialogityöpajoissa käydyt dialogit sekä analysoimalla aineisto käyttäen aineistolähtöistä ja teorialähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimus etenee siten, että alussa käsittelen akkulturaatioon ja adaptaatioon liittyvää keskustelua ja aiempaa tutkimusta, jonka jälkeen paneudun integraatiopolitiikkaan ja sen historiaan Suomen kontekstissa. Neljännessä luvussa esittelen tutkimustehtävän ja kontekstin, jossa aineisto on kerätty. Tutkimustulokset esitetään kahdessa osassa, joista ensimmäinen koskee kulttuurien kohtaamiseen liittyviä näkemyksiä dialogeissa ja toisessa esitetään dialogeissa esiintyneet akkulturaatioasenteet. Johtopäätöksissä pohdin tutkimustuloksia ja niiden suhdetta aiempaan tutkimukseen.

Tämä tutkimus oli vireillä jo ennen viime vuoden suuren turvapaikanhakijoiden määrän saapumista Suomeen, mutta se tekee aiheesta vielä ajankohtaisemman. Tutkimus tuo esiin niitä kokemuksia, joita maahanmuuttajataustaiset henkilöt kokevat kulttuurien kohtaamiseen, oman kulttuurin ylläpitämiseen ja uuden kulttuurin omaksumiseen liittyen.

2 AKKULTURAATIO JA ADAPTAATIO

Akkulturaatiolla tarkoitetaan niitä kulttuurisia muutoksia, joita tapahtuu, kun eri kulttuureista tulevat yksilöt ja ryhmät kohtaavat. Psykologisella akkulturaatiolla viitataan yksilön psykologisiin muutoksiin, ja adaptaatio tarkoittaa akkulturaation lopputulosta, sopeutumista. (Berry 1997, 6.) Kohtaamisen seurauksena akkulturaatiota tapahtuu molemmissa osapuolissa, enemmän kuitenkin vähemmistöryhmässä. Adaptaatio eli sopeutuminen voidaan jakaa psykologiseen ja sosiokulttuuriseen adaptaatioon. Psykologisella adaptaatiolla tarkoitetaan yksilön psykologista hyvinvointia ja tyytyväisyyttä elämässä ja sosiokulttuurisella adaptaatiolla uudessa yhteisössä tarvittavien taitojen omaksumista. (Sam & Berry 2009, 192; Ward & Kennedy 1999, 660.)

Akkulturaatiota voidaan pitää tilana tai prosessina. Prosessina se merkitsee muutoksia, joita ajan kuluessa tapahtuu ihmisissä kulttuurien vaikutuksesta. Muutokset tapahtuvat uskomuksissa, tunteissa, asenteissa, käyttäytymisessä ja arvoissa. Jos akkulturaatio ymmärretään tilaksi, sitä voidaan mitata. Yksilön asenteita, tunteita ja käyttäytymistä voidaan mitata tietyinä ajankohtana. Akkulturaation mittapuuna pidetään yleisesti arvojen muutosta. (Liebkind 2000, 13–14, 18.)

2.1 Kulttuuri ja etninen identiteetti

Kulttuurilla tarkoitetaan yhteisten merkitysten järjestelmiä, joita samaan ryhmään, yhteisöön tai kansakuntaan kuuluvat ihmiset käyttävät jäsentääkseen maailmaa. Stuart Hallin (2003) mukaan kulttuuri terminä sisältää sekä ne sosiaaliset käytännöt, jotka tuottavat merkityksiä että ne käytännöt, joita yhteiset merkitykset organisoivat ja ohjaavat. Yhteiset merkitysjärjestelmät luovat siteen, jonka ansiosta ihmiset tuntevat kuuluvansa johonkin. Kulttuuri onkin yksi identiteetin muodostamisen, ylläpitämisen sekä muuttamisen tapa. Kieli, uskonto, tavat ja traditiot sekä paikka ovat kulttuuria tuottavia merkitysten järjestelmiä, jotka vaikuttavat ihmisen kulttuuriseen identiteettiin. Kulttuureja pidetään suhteellisen vakaina ja pysyvinä merkitysten järjestelminä, joilla on oma paikallinen ja ajallinen jatkuvuutensa. Merkitykset kuitenkin muuttuvat: ajan kuluessa ne saavat vaikutteita ja niitä tulkitaan eri tavoin. (Hall 2003, 85–91.)

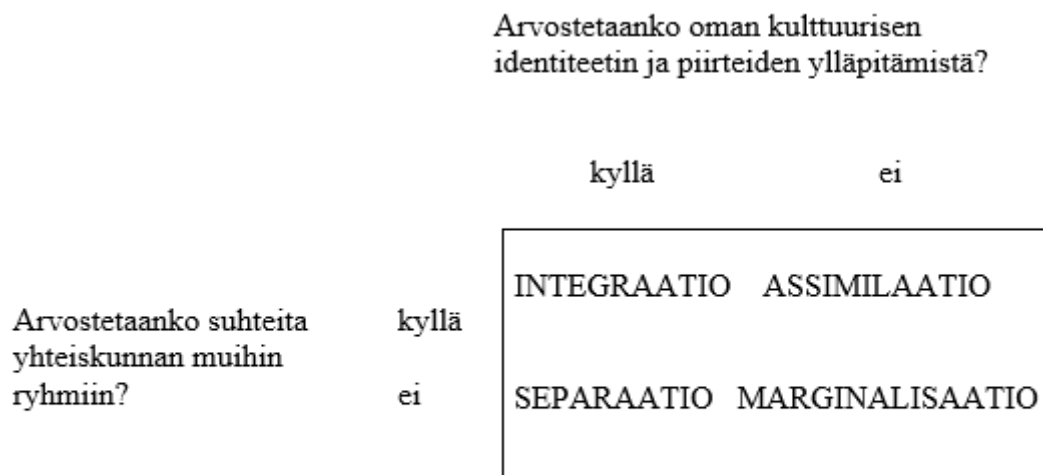
Etnisyyttä voidaan pitää yhtenä kulttuurisen identiteetin muotona, joka muotoutuu kokemuksesta, että yhteiset merkitysjärjestelmät perustuvat yhteisiin suku- tai verisiteisiin, jotka ilmenevät jonkin väestön tietyissä yhteisissä fyysisissä piirteissä (Hall 2003, 92–93). Pasi Saukkosen (2007) mukaan kulttuuristen ja etnisten ryhmien olemassaoloa edellyttää niiden aktiivinen identifikaatio ja itsensä määrittely. Etnisyydessä on kyse käsityksestä tai uskonnuksesta yhteiseen ja muista erottavaan alkuperään kuten sukuun, heimoon, kotimaahan tai kansallisuuteen. Kulttuurin ytimessä ovat kieli, uskonto, normit ja tavat, arvot sekä muut merkitysjärjestelmät. (Saukkonen 2007, 17, 20.) Etninen identiteetti on tulos jatkuvasta itsemäärittely- ja itsearviointiprosessista. Etnisen ryhmän jäsenet samastuvat ryhmäänsä ja kokevat polveutuvansa samoista alkulähteistä. Eri yksilöillä voi kuitenkin olla eri perusteita etniseen ryhmään kuulumisesta. Joku voi kokea kuuluvansa ryhmään kielitaitonsa, toinen kansallisuutensa, kolmas asuinmaansa vuoksi. (Liebkind 1994a, 23; Liebkind 1994b 170.) Liebkindin (1994a, 24) mukaan identiteetit eivät ole muuttumattomia, vaikka etninen identiteetti onkin suhteellisen pysyvä. Tähän syynä on se, että kansallinen kulttuuri välittyy ihmiselle perhepiirissä jo lapsena. (Mt., 24.) Etnistä identiteettiä kuvaa dynaamisuus, ja se muuttuu ajan ja kontekstin myötä. Etnisellä identiteetillä ei ole merkitystä homogeenisessa ympäristössä, vaan se saa merkityksensä ainoastaan yhden tai useamman etnisen ryhmän vuorovaikutuksessa. (Phinney 1990, 501–502.)

2.2 Akkulturaatiostrategiat

Monissa maissa elää kulttuurisesti erilaisia ryhmiä, joiden olemassaoloon vaikuttavat vapaaehtoisuus, liikkuvuus ja pysyvyys. Jotkut joutuvat akkulturaatioprosessiin vapaaehtoisesti, kuten maahanmuuttajat ja toiset taas pakon edessä, kuten pakolaiset. Jotkut ryhmät ovat tekemisissä toistensa kanssa, koska yksi ryhmä on muuttanut uuteen ympäristöön, kun taas joillekin uusi kulttuuri on tuotu tahtomatta, esimerkiksi alkuperäisväestölle. Toisille muutto uuteen ympäristöön on pysyvä, joillekin taas väliaikainen. Kaikkia ryhmiä yhdistää sama prosessi, vaikka siihen liittyvät vaikeudet ja haasteet sekä lopputulos vaihtelevat. John Berryn (1997, 8–9) mukaan sekä valtaväestö että vähemmistöryhmän jäsenet joutuvat pohtimaan sitä, miten tärkeä kulttuurinen identiteetti ja sen ylläpitäminen on sekä kuinka paljon toiseen kulttuuriseen ryhmään pitäisi ottaa kontaktia ja sen toimintaan osallistua vai tulisiko pysyä oman kulttuurisen ryhmän kanssa. Voidaan puhua asenteista ja suhtautumisesta, jolloin

ihminen pyrkii löytämään paikkansa suhteessa omaan ryhmäänsä ja ”muihin” (Teinonen 1997, 301).

Berryn (1997, 10) kehittämä malli akkulturaatiostrategioista koostuu neljästä strategiasta: assimilaatiosta, separaatiosta, integraatiosta ja marginalisaatiosta. Mallia voidaan käyttää tarkasteltaessa yksilön suhdetta ryhmiin sekä ryhmien välisiä suhteita. (Berry 2007b, 74.)

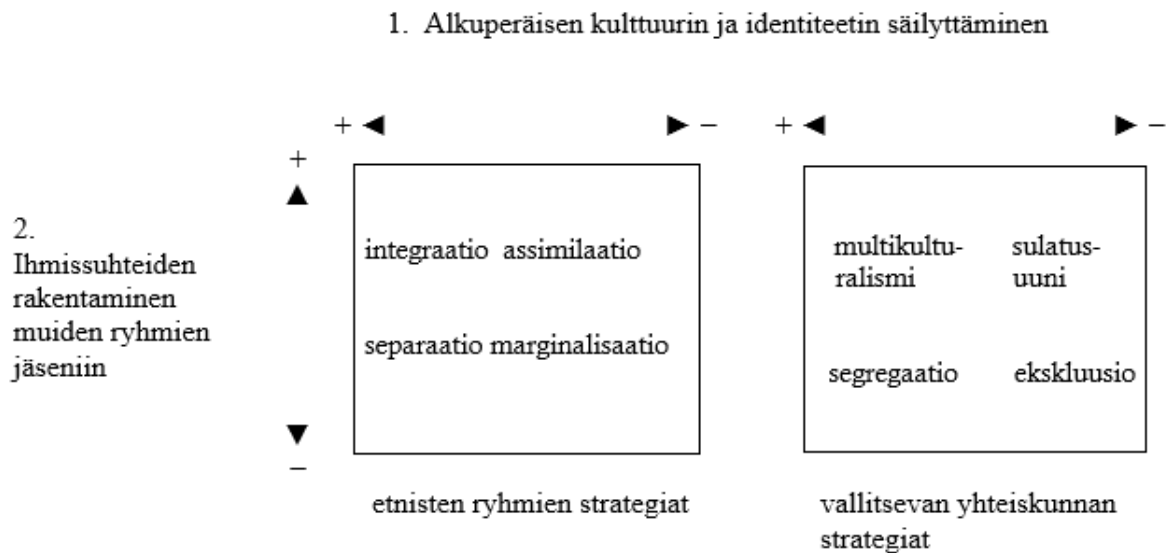

Kuvio 1. Akkulturaatiostrategiat. (Berry 1997, 10.)

Kun ei-hallitseva ryhmä (vähemmistö) haluaa ylläpitää suhteita yhteiskunnan hallitsevaan ryhmään, mutta ei halua ylläpitää omaa kulttuurista identiteettiään ja erityispiirteitään, tällöin puhutaan assimilaatiosta. Kun taas ei-hallitsevalla ryhmällä ei ole kiinnostusta ylläpitää suhteita hallitsevaan ryhmään, mutta se haluaa ylläpitää omaa kulttuurista perintöään, tarkoitetaan separaatiota. Integraatiolla tarkoitetaan strategiaa, jossa ei-hallitseva ryhmä haluaa sekä ylläpitää omaa alkuperäistä kulttuuriaan että ylläpitää suhteita hallitsevaan yhteiskuntaan. Kun ryhmä ei ylläpidä omaa kulttuurista perintöään tai yrittä olla osa hallitsevaa ryhmää, kyseessä on marginalisaatio. Yleensä yksilö tai ryhmä ei vapaaehtoisesti valitse marginalisaatiota, vaan se tapahtuu, jos omista kulttuurisista tavoista on pakko luopua. Marginalisaatio voi olla myös seurausta syrjinnän kokemuksista. (Berry 1997, 9–10.)

Muitakaan strategioita ei voi aina valita, vaan vallitsevan yhteiskunnan asenteet vaikuttavat vähemmistöryhmän akkulturaatioon. Integraatio ja separaatio voidaan nähdä kollektiivisina vaihtoehtoina, koska ne vaativat vähemmistöryhmän tuen oman kulttuurin säilyttämiseen ja ylläpitämiseen. (Berry 1997, 9–11.)

Strategioita on aiheellista tarkastella myös yhteiskunnan näkökulmasta ja yhteiskunnan vallitsevia asenteita (kuviot 2.). Mallin oikea puoli osoittaa ympäröivän yhteiskunnan vallitsevaa poliittista, taloudellista ja psykologista ilmapiiriä, jotka osaltaan vaikuttavat myös maahanmuuttajien akkulturaatioasenteisiin. (Berry 2007a, 550.)

Kuvio 2. Akkulturaatiostrategiat ryhmien ja yhteiskunnan tasolla. (Berry 2007a, 550.)

Kun yhteiskunnassa arvostetaan ja tunnustetaan kulttuurinen erilaisuus ja moniarvoisuus, voidaan puhua multikulttuurisuudesta. Kun valtaväestön politiikka sekä ihmisten asenteet ovat assimilaation kannalla, ollaan sulatusuunissa. Voidaan puhua myös ”paine-kattilasta”, jos yhteiskunta vaatii vähemmistön sulautumista. Kun yhteiskunnallinen ilmapiiri ei ole avoin eikä inklusiivinen vähemmistöryhmiä kohtaan ja kun vähemmistöltä vaaditaan separaatiota, sitä voidaan kutsua segregaatiksi. Kun taas yhteiskunta on syynä marginalisaatioon, puhutaan eksklusiosta. (Berry 2007a, 550–551; Berry 1997, 9–10; Korhonen 2013, 38.)

Integraatio on Berryn (2007a, 551) mukaan mahdollista vain, jos yhteiskunnassa lähtökohtaisesti arvostetaan kulttuurista monimuotoisuutta ja jossa on vain vähän ennakkoluuloja, jotka voivat näyttäytyä esimerkiksi rasismina, etnosentrisminä ja diskriminaationa. Kaikkien osapuolten on hyväksyttävä oikeus kulttuuriseen erilaisuuteen, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että vähemmistön on omaksuttava yhteiskunnan vallitsevat perusarvot ja että enemmistö ottaa vähemmistön tarpeet ja erityispiirteet huomioon esimerkiksi koulutuksessa ja terveystalouden järjestämisessä. (Berry 1997, 10–11; Berry 2007a, 551.) Kathleen Valtonen (2008, 62) määrittelee integraation tilanteeksi, jossa ihminen kykenee täysivaltaisesti osallistumaan yhteiskunnan toimintaan, niin taloudellisesti, poliittisesti, kulttuurisesti kuin sosiaalisestikin.

Yksilön akkulturaatiostrategia voi vaihdella tilanteen mukaan. Esimerkiksi työpaikalla tai muussa julkisessa tilassa yksilö voi etsiä enemmän kontaktia hallitsevan ryhmän jäseniin kun taas kotona tai muualla oman alkuperäisen kulttuurin edustajien kanssa ylläpidetään kulttuurin ominaispiirteitä ja perinteitä. (Berry 1997, 12.) Haasteita yksilölle voivat aiheuttaa ristiriidat oman motivaation ja toiveiden sekä yhteiskunnan toiveiden välillä (Horenczyk 1996; ref. Berry 1997, 12).

Psykologinen akkulturaatio tarkoittaa yksilötason psykologisia muutoksia. Berry (1997, 12–13) nostaa kolme akkulturaatiotutkimuksessa esiin nousevaa kohtaa, jotka kuvailevat muutoksia vaikeusasteittain. Ensimmäisessä vaiheessa psykologiset muutokset ovat jokseenkin helppoja, eikä ongelmia juuri esiinny. Berryn mukaan vaiheesta puhutaan esimerkiksi käyttäytymisen muutoksina, kulttuurisena oppimisena ja sosiaalisten taitojen omaksumisena. Berry viittaa psykologisilla adaptaatioilla uudessa ympäristössä vaadittavien käyttäytymismallien oppimiseen. Tällöin yksilön on myös luovuttava joistakin aiemmista malleista, mikä voi aiheuttaa niin sanotun kulttuurikonfliktin. (Mt., 12–13.)

Jos yksilö ei jostain syystä kykene muuttamaan käyttäytymismallejaan, yksilölle voi aiheutua kulttuurishokki tai akkulturaatiivinen stressi. Kun yksilö kokee suurempia vaikeuksia eikä hänen selviytymistaitonsa riitä niistä selviytymiseen, voidaan puhua psykopatologiasta tai mielenterveydellisistä sairauksista, kuten masennuksesta tai ahdistuksesta. (Berry 1997, 13, 18–19.)

2.3 Adaptaatio

Yksilön tai ryhmän adaptaatio eli sopeutuminen uuden ympäristön vaatimuksiin voi tapahtua hitaasti tai nopeasti. Yksilön adaptaatioon vaikuttavat erilaiset tekijät. Ryhmätasolla siihen vaikuttavat alkuperäinen maa ja sen poliittinen ja taloudellinen tilanne sekä demografiset tekijät. Nämä asiat vaikuttavat esimerkiksi motivaatioon muuttaa maasta pois. Uuden maan tilanne vaikuttaa adaptaatioon myös; yhteiskunnan ja kansalaisten asenteet maahanmuuttoa kohtaan vaikuttavat ryhmän sopeutumiseen. Myös kulttuurien välisellä etäisyydellä on vaikutusta. (Berry 1997, 14–17.) Kulttuurit voivat olla keskenään hyvin erilaisia. Valtosen (2008, 110) mukaan yksilölle muutos kulttuurista toiseen voi merkitä siirtymistä perinteisestä yhteiskunnasta moderniin yhteiskuntaan, maatalousyhteiskunnasta urbaaniin yhteiskuntaan tai patriarkalisesta sellaiseen ympäristöön, jossa sukupuolten välinen tasa-arvo on keskeistä. Muutos voi tapahtua myös epävirallisesta taloudesta hyvin muodolliseen ja säänneltyyn talouteen tai sisällissodan keskeltä vakaisiin olosuhteisiin, jossa on tietynlaiset sosiaaliset odotukset. Valtosen mukaan viimeisin esimerkki on ehkä haastavin, sillä jotkut pakolaiset eivät ole koskaan eläneet vakaisissa olosuhteissa. (Mt., 110.)

Etninen tai kulttuurinen identiteetti kehittyy koko ihmisen elämän ajan vuorovaikutuksessa ympäröivien ihmisten kanssa. Yksilö voi samastua sekä oman ryhmänsä että muiden ryhmien jäseniin ja siten yksilöiden arvomaailmat ja minäkäsitykset saavat vaikutuksia ja muuttuvat. Etnisessä tai kulttuuri-identiteetissä tapahtuu siis muutoksia akkulturaatioprosessin myötä (Liebkind 1994a, 29–30). Berryn (1997, 17) mukaan maahan muuttaneissa ryhmissä tapahtuu yleensä muutoksia kahden kulttuurin vaikutuksesta. Ryhmissä tapahtuu fyysisiä (kaupungistuminen, asukastiheys), biologisia (muutokset ruokailutottumuksissa, uudet sairaudet), taloudellisia (statuksen menetys, uudet työmahdollisuudet) ja sosiaalisia (sekoittuneet yhteisöt, uudet ihmissuhteet) muutoksia. Kulttuuriset muutokset vaihtelevat ruokailutottumuksista ja pukeutumisesta kielessä tapahtuviin muutoksiin sekä uskoon ja arvoihin liittyviin muutoksiin. (Mt., 17.)

Ihmisen kokemus siitä, että joutuu vastaamaan kahden kulttuurin vaatimuksiin, aiheuttaa yksilölle haasteita, jotka voivat parantaa tai huonontaa hänen elämänlaatuaan ja -mahdollisuuksiaan (Berry 1997, 18). Yksilön adaptaatioon eli sopeutumiseen vaikuttavat siis monet tekijät. Yksi näistä on ikä. Nuoruudessa haasteita on todettu olevan enemmän kuin lapsuudessa. Syynä voivat olla ristiriidat, joita nuori kokee vanhempien ja ikätovereiden

vaatimuksia kohdatessaan. Ristiriitoja voi esiintyä myös siirtymävaiheessa nuoruuteen ja oman identiteetin kehittymisessä, jolloin nuori pohtii kysymyksiä myös etnisestä identiteetistä. (Berry 1997, 21; Sam 2006, 405.) Nuoren vanhemmat käyvät läpi myös omia akkulturaatioprosessejaan ja heidän antamansa tuki lapsen identiteetin kehittymiselle voi olla siksi rajallista (Sam & Berry 2009, 193). Jos akkulturaatio alkaa myöhemmällä iällä, yksilön voi olla vaikeaa sopeutua uuteen ympäristöön. Jotkut ihmiset ja ryhmät pitäytyvät alkuperäisen kulttuurinsa mukaisissa tavoissa ja arvoissa. Tällaista kulttuurista säilyttämistä voidaan pitää jatkuvuuden ja erottautumisen takeena, eikä se siis välttämättä tarkoita, että uusi kulttuuri koettaisiin uhkana. (Gans 1999; ref. Valtonen 2008, 60.)

Mikäli esimerkiksi naisen asema on perinteisesti erilainen alkuperäisessä kulttuurissa, uuden roolin omaksuminen voi aiheuttaa haasteita. Koulutuksella nähdään olevan tärkeä rooli yksilön sopeutumisessa, sillä koulutus antaa esimerkiksi eväitä ongelmanratkaisuun. Moni maahanmuuttaja kokee statuksen menettämisen, kun kotimaassa saatu koulutus ei anna pätevyyttä toimia samoissa tehtävissä uudessa maassa, ja tämä voi aiheuttaa stressiä. (Berry 1997, 21–23.)

Kun kulttuurit ovat hyvin erilaiset (kuten kieli tai uskonto), yksilöltä vaaditaan enemmän kulttuurista oppimista ja toisaalta kulttuurista luopumista ja sen häviämistä. Tämä saattaa aiheuttaa yksilölle haasteita ja vaikeuksia sopeutumisessa. Sopeutumiseen vaikuttavat myös ihmisen persoonaan liittyvät tekijät, kuten kontrolli, minäpystyvyys sekä se, onko henkilö sisäänpäinsuuntautunut vai ulospäinsuuntautunut. Yksilön sopeutumiseen vaikuttavat myös akkulturaatioprosessin aika, akkulturaatioasenteet, selviytymiskeinot, molempien ryhmien sosiaalinen tuki sekä syrjinnän kokemukset. (Berry 1997, 23–25.) Johnssonin, Zolkowskan ja McNeilin (2015) tutkimuksessa haastateltiin 119 Ruotsin Malmössä asuvaa 18–65-vuotiasta maahanmuuttajaa, jotka olivat kotoisin Somaliasta, Vietnamista ja Kiinasta. Tutkimuksessa tarkasteltiin sopeutumisvaikeuksien selittämistä lähtömaalla, ennen maasta muuttoa koetuilla stressitekijöillä, maahan muuton jälkeen koetuilla stressitekijöillä ja asenteilla integraatiota kohtaan. Tulokset osoittavat, että maahanmuuton jälkeen koetut taloudelliset vaikeudet, syrjintä ja rasismi sekä pakolaisleirillä oleminen maastamuuton jälkeen vaikuttivat negatiivisesti sopeutumiseen uudessa maassa. (Mt. 174, 181.)

2.4 Aiempi sopeutumista koskeva tutkimus

Integraatiota pidetään usein tehokkaimpana strategiana sopeutumisessa uuteen ympäristöön (Berry 1997, 27; Berry 2007a, 551; Berry 2007b, 69). Vedder ja Virta (2005) tarkastelevat tutkimuksessaan toisen polven maahanmuuttajanuorten ensimmäisen ja toisen kielen taidon, etnisen identiteetin sekä psykososiaalisen ja sosiokulttuurisen adaptaation suhdetta Hollannissa ja Ruotsissa. Tutkimuksessa on käytetty kolmea erilaista mallia: etnisen identiteetin malli, kielellisen assimilaation malli ja kielellisen integraation malli. (Mt., 317, 320–321.) Tulokset osoittavat, että kielellisen assimilaation mallia käytettiin Hollannissa, kun taas kahta muuta tuettiin Ruotsissa, johtuen maiden erilaisista maahanmuuttolinjauksista. Tulokset osoittavat myös, että sopeutuminen tapahtuu parhaiten, kun ryhmien kulttuuria ja kieltä ylläpidetään samalla kun opitaan ja käytetään uutta kieltä ja kulttuuria. Tärkeintä on maahan muuttavien hyväksyminen ja tukeminen, vaikkakin tällainen tilanne on ideaali, eikä aina mahdollinen. (Mt., 332–334.)

Myös Virran, Samin ja Westinin (2004) toteuttaman tutkimuksen tulokset tukevat aiempia käsityksiä integraation ja oman kulttuurin ylläpitämisen merkityksestä. Tutkimuksessa tutkittiin turkkilaistaustaisten nuorten psykologista sopeutumista Norjassa ja Ruotsissa. Näkökulmina tutkimuksessa olivat mielenterveys, itsetunto ja tyytyväisyys elämään. Tulokset osoittavat, että sopeutuminen on naisille haastavampaa kuin miehille. Myös sillä, onko henkilö syntynyt Turkissa vai nykyisessä maassa, on merkitystä. Ne, jotka olivat syntyneet Norjassa tai Ruotsissa, osoittivat parempia tuloksia psykologisessa sopeutumisessa. (Mt., 16, 18.)

Norjassa asuvat turkkilaistaustaiset nuoret kokivat alhaisempaa itsetuntoa ja enemmän mielenterveysongelmia riippumatta vanhempien sosioekonomisesta statuksesta tai syntymämaasta. He kokivat myös enemmän syrjintää, marginalisoitumista sekä kokivat omaavansa vähemmän turkkilaista identiteettiä kuin vertailuryhmä Ruotsissa. (Virta, Sam & Westin 2004, 19–20, 21.) Tulokset osoittavat, että turkkilainen identiteetti ja integroituminen ennakoivat onnistunutta psykologista sopeutumista. Vaikka molemmissa maissa, Norjassa ja Ruotsissa, virallisesti puhutaan integraatiosta, niiden politiikassa voidaan silti nähdä eroja, samoin kuin historiassa ja asenteissa maahanmuuttajia kohtaan. (Mt., 21–22.)

Lauglo (2015) tarkastelee tutkimuksessaan Oslossa asuvien maahanmuuttajataustaisten nuorten (vanhemmista vähintään toinen on syntynyt ulkomailla) etnistä identiteettiä, avoimuutta muita

etnisiä ryhmiä kohtaan sekä niiden suhdetta toisiinsa. Suurin osa tutkittavista nuorista kuului multikulttuurisen integraation orientaatioon tai assimilaatio-orientaatioon. Näitä olivat nuoret, jotka kokivat omaavansa vahvan etnisen identiteetin ja olivat avoimia muita etnisiä ryhmiä kohtaan. (Lauglo 2015, 19, 22–23.)

Kuten tutkimuksissakin on todettu, tunne etniseen ryhmään kuulumisesta ja etnisen identiteetin tunteminen voivat edesauttaa sopeutumista uuteen ympäristöön. Valtosen (2008, 106) mukaan yhteisö toimii kulttuurisena tietolähteenä sekä edesauttaa kulttuurin säilymistä sukupolvelta seuraavalle. Koska yksilön maailmankuva ja käyttäytymismallit ovat riippuvaisia kulttuurista, yhteisöstä voi olla tukea myös identiteetille, etenkin jos paine valtaväestön normeihin mukautumiseen on suuri. (Mt., 106.)

Uskonto ymmärretään osaksi kulttuuria, ja moraaliset arvot ja uskomukset liitetään uskontoon. Uskontoa käytetään usein kuvailemaan yksilöitä ja ryhmiä. Valtonen (2008) esittelee Hirschmanin (2004) näkemyksen, jonka mukaan kirkkojen, temppelien ja moskeijoiden rakentamisella on tärkeä sosio-ekonominen rooli amerikkalaisessa yhteiskunnassa. Ne tarjoavat etnisille yhteisöille mahdollisuuden paeta ympäröivän yhteiskunnan vihamielisyyttä ja syrjintää, sekä antavat myös mahdollisuuden taloudelliseen liikkuvuuteen ja sosiaaliseen tunnistautumiseen. Kirkoilla ja moskeijoilla on tärkeä tehtävä yhteisöjen luomisessa, ja niillä on ennen suvulle kuulunut rooli sosiaalisen ja hengellisen hyvinvoinnin synnyttämisessä. Niillä on tärkeä rooli yhteisön ylläpitämisessä ja avun antamisessa. (Hirschman 2004, ref. Valtonen 2008, 112.) Herbergin (1960) mukaan uskonto sen sijaan lujittaa myös muita perinteisiä arvoja ja tapoja, jotka voivat olla uhattuna uudessa ympäristössä (Herberg 1960; Valtonen 2008, 112).

Valtosen mukaan pitäytymisen lujasti niin uskonnollisissa, poliittisissa kuin kulttuurisissa perinteissä väitetään toisinaan olevan hidaste tai jopa este integroitumiselle yhteiskuntaan. Kuitenkin se, että yksilön ei tarvitse luopua kulttuuristaan kaikilta osin, antaa jatkuvuuden tunnetta ja näin myös edistää integroitumista. Erilaisten yhteisöjen olemassaolo toimii myös yhteiskunnallisen inklusion mittarina ja kertoo erilaisuuden oikeutuksesta. (Valtonen 2008, 112–113.) Yhteisön sisällä olevat erilaiset käsitykset ja kokemukset uudesta ympäristöstä ja asettumisesta siihen voivat edistää ja vahvistaa positiivisia asenteita ja suhtautumista ympäristöä kohtaan. Kokemus etniseen yhteisöön kuulumisesta sekä tieto integraatiosta voivat toimia voimavaroina suhteille yhteisöjen välillä. Yhteisö voi siis toimia kollektiivisena

selviytymismekanismina ja siksi sitä voidaan pitää tärkeänä voimavarana sopeutumisessa. Se voi myös täydentää kotoutumisessa tarvittavia muodollisia palveluita. (Mt., 106.)

3 INTEGRAATIO SUOMESSA

3.1 Suomen integraatiopolitiikan juuret

Suomesta on historian saatossa muutettu Yhdysvaltoihin, Kanadaan, Ruotsiin ja Venäjälle, ja maastamuutosta onkin puhuttu enemmän kuin maahanmuutosta. Suomen maahanmuuttopolitiikan voidaan todeta alkaneen autonomian aikaan 1809, jonka jälkeen maahan muutti kauppiaita ja yrittäjiä Venäjältä, Saksasta ja Englannista. Toisen maailmansodan aikana Suomeen tuli pakolaisia Neuvostoliitosta, mutta sodan jälkeisinä vuosikymmeninä Suomeen ei juuri kohdistunut maahanmuuttoa. Saukkosen (2013, 53–54) mukaan tähän vaikutti Suomen geopoliittinen asema, syrjäinen sijainti, hidas taloudellinen ja hyvinvointivaltiokehitys sekä se, että suomalainen maahanmuuttopolitiikka ei kannustanut maahanmuuttoa. Ulkomaalaisten oikeudet olivat rajoitetut ja oleskelulupaa oli vaikea saada. (Mt., 53–54.)

Ensimmäiset pakolaiset sotasiirtolaisten ja inkeriläisten jälkeen vastaanotettiin Chilestä 1973 ja Vietnamista hieman myöhemmin (Saukkonen 2013, 54). Leitzinger (2008) muistuttaa, että Suomessa on aina ollut ulkomaalaisia, eikä yleisestä käsityksestä huolimatta vuoden 1973 ensimmäisten kiintiöpakolaisten ottaminen ollut ulkomaalaispolitiikan alku tai käännekohta. Ulkomaalaisten määrän kasvu johtui muista syistä kuin pakolaisista, ja kiinnostukseen ulkomaalaispolitiikkaa kohtaan vaikuttivat ulkomaiset esimerkit. (Leitzinger 2008, 543, 565.) Vuonna 1988 tehtiin päätös pakolaiskiintiöstä, joka oli tuolloin sata henkilöä vuodessa. Suomessa olevien ulkomaalaisten oikeusturva parani hieman, kun ensimmäinen ulkomaalaislaki astui voimaan 1983. Saukkosen (2013, 54) mukaan suomalainen maahanmuuttopoliittinen toimintaympäristö on muuttunut Euroopan ihmisoikeussopimukseen (1990), Euroopan neuvostoon (1989) ja Euroopan unioniin (1995) liittymisen seurauksena.

Syyt maahanmuuttoon Suomessa ovat vaihdelleet. 1990-luvun alussa maahan muutti enemmän kiintiöpakolaisia ja turvapaikanhakijoita, mutta sittemmin opiskelijoiden, työntekijöiden ja perhesiteiden perusteella tulleiden määrä on kasvanut. 2000-luvun puolella alettiin puhua aktiivisesta maahanmuuttopolitiikasta, kun aiemmin politiikka oli keskittynyt humanitaarisiin kysymyksiin. Nyt tarkoituksena oli saada Suomeen lisää työntekijöitä. Työperusteinen

maahanmuutto oli tavoitteena ensimmäisen kerran hallituksen ohjelmassa vuonna 2003. (Saukkonen 2013, 55–56.)

Pakolaisasiain neuvottelukunnan ja pakolais- ja siirtolaisasiain neuvottelukunnan mietintöihin (1989, 1994) merkittiin normaalipalveluperiaate, joka on käytössä edelleen. Normaalipalveluperiaate tarkoittaa, että maahanmuuttajien tarvitsemat palvelut järjestetään osana muita palveluja. Maahanmuuttajien erityistarpeita ei kuitenkaan saa laiminlyödä tai unohtaa. Vuoden 1997 hallituksen pakolais- ja maahanmuuttopoliittisen ohjelman tavoitteena oli maahanmuuttajien tehokas ja joustava kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan sekä työelämään. Tehokkaan kotoutumisen takeena nähtiin suomen tai ruotsin kielen sekä yhteiskunnan sääntöjen omaksuminen, oman äidinkielen ja kulttuurin ylläpitämistä unohtamatta. (Saukkonen 2013, 86.) Vuonna 1999 voimaan tullut ensimmäinen kotoutumislaki määritteli kotoutumisen maahanmuuttajan henkilökohtaiseksi kehitykseksi, jonka tavoitteena on henkilön osallistuminen työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Kotouttamisella viitattiin viranomaisten järjestämiin palveluihin ja voimavaroihin. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999, 2§.)

3.2 Suomen integraatiopolitiikka nyt

Suomen integraatiopolitiikan tarkoituksena on maahanmuuttajien yhteiskuntaan sopeutumisen edistäminen. Laissa kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386) kotoutuminen määritellään kaksisuuntaiseksi, jolloin maahanmuuttaja oppii suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavia tietoja ja taitoja, samalla kun tuetaan mahdollisuuksia ylläpitää omaa kieltä ja kulttuuria. Kotouttaminen tarkoittaa viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteitä ja palveluja, joilla edistetään kotoutumista. (Laki kotoutumisen edistämisestä, 3§.)

Lain mukaan valtioneuvoston on laadittava hallituskaudelleen kotouttamisohjelma, jossa esitellään valtakunnallisen kotouttamisen kehittämiseksi määritellyt painopistealueet. Valtion kotouttamisohjelmassa 2012–2015 painotetaan maahanmuuttajien työllistymisen edistämistä sekä maahanmuuttajanuorten, -lasten sekä -naisten ja perheiden tukemista kotoutumisessa. Kotouttamisohjelmassa painotetaan erityisesti kotimaisten kielten oppimisen sekä koulutuksen ja ensivaiheen neuvonnan tärkeyttä. Toisaalta ohjelmassa huomioidaan myös yhteiskunnan

vastuu niin paikallisella kuin valtion tasollakin: työelämän monimuotoistumisen tukeminen, positiivinen asenneilmapiiri sekä maahanmuuttajan oman kielen ja kulttuurin säilyttämisen tukeminen ovat niin ikään tärkeitä asioita, jotka edistävät maahanmuuttajan täysivaltaista jäsenyyttä suomalaisessa yhteiskunnassa. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 11–13.) Suomen valtioneuvosto antoi kesäkuussa 2013 periaatepäätöksen Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiasta, johon on linjattu Suomen maahanmuuttopolitiikan kehityssuunnat ja tavoitteet. Strategian laatimiseen osallistui tutkijoita, poliitikkoja, virkamiehiä sekä työelämän ja kansalaisjärjestöjen edustajia. Strategian tueksi on valmisteltu toimenpideohjelma, johon on koottu konkreettisia toimenpiteitä strategian toteutumiseksi. Toimenpideohjelmassa painotetaan toisaalta maahanmuuttajien erityistarpeiden ja lähtökohtien huomioimista ja toisaalta kieli- ja muun koulutuksen tärkeyttä maahanmuuttajien osallisuuden takaamiseksi. (Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia 2014; Valtioneuvoston periaatepäätös Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiasta 2013.)

Paul Van Aerschot (2014) näkee sekä aiemman että nykyisen kotoutumislain toimeenpanemisen ja toteutumisen ongelmana toimijoiden käyttämän harkintavallan sekä sen, että vaikka kulttuurin ja kielen ylläpitämisen tärkeys tiedostetaan, ne jäävät aktivointitoimenpiteiden jalkoihin. Van Aerschot (2014, 55, 62) toteaa, että nykyinen laki korostaa kansalaisten ja maahanmuuttajien välistä vuorovaikutusta sekä maahanmuuttajien sitoutumista suomalaisessa yhteiskunnassa, mikä hänen mielestään voidaan tulkita enemmän assimilaatioksi. Myös Pasi Saukkosen (2013, 138–139) mukaan suomalaiseen multikulturalismiin sisältyy piilotettua sulattamista, joka näkyy siten, että kieli ja kulttuuriset oikeudet ovat välineitä sopeutumiseen, mutta joiden ylläpitämisellä ei kotoutumisen jälkeen ole todellisuudessa enää merkitystä. Saukkonen muistuttaa, että periaatteessa kotoutumisessa on kyse kokonaisvaltaisesta prosessista, jossa myös kantaväestö ja eri instituutiot ovat mukana ja ottavat maahanmuuton huomioon. Todellisuudessa erilaiset kotouttamistoimet suuntautuvat lähes poikkeuksetta maahanmuuttajan henkilökohtaiseen kehitykseen. (Mt., 138–139.)

Saukkosen (2013, 69) mukaan eurooppalaiset integraatiomallit ovat viime vuosina lähentyneet toisiaan, ja yhteiskuntien monimuotoistuminen on hyväksytty, vaikkakin uusien väestöryhmien kulttuuristen oikeuksien toteutumiseen suhtaudutaan aiempaa kriittisemmin. Sopeutuminen uuteen kulttuuriin nähdään myös aiempaa enemmän maahanmuuttajan omana vastuuna. (Mt., 69.) Saukkosen (Mt., 92) mukaan suomalaisen kotouttamispolitiikan haasteita ovat käytännön toteutus ja resurssien riittämättömyys. Vaikka on myös hyvä asia, että kunnilla on suuri vastuu

kotouttamisesta niille sopivalla tavalla, on Saukkosen (Mt., 92) mielestä myös haasteellista, jos käytännöt ja periaatteet vaihtelevat suuresti kuntien välillä. Myös käytettävissä olevat taloudelliset resurssit eivät riitä välttämättömien lakisääteisten palvelujen toteuttamiseen, kuten kielikurssien tarjoamiseen. Huomioon olisi otettava myös maahanmuuttajien muut tarpeet. Saukkosen mielestä suomalaisessa politiikassa ”*nojataan vielä liian paljon käytännön toteuttajien hyvään tahtoon ja toimeliaisuuteen*”. (Mt., 92.)

Suomessa vallalla oleva ajattelumalli juontaa juurensa 1990-luvulle ja on lähimpänä eurooppalaista multikulturalismia, jossa yhteiskunnan kulttuurinen ja etninen monimuotoisuus tunnustetaan ja sitä tuetaan julkisin varoin. Maahan muuttavien kielen, kulttuurin ja identiteetin ylläpitämistä tuetaan. Vaikka multikulturalismi voidaan käytännössä tulkita monin tavoin, sen voidaan nähdä olevan vallalla Alankomaissa, Britanniassa ja Ruotsissa. Muita eurooppalaisia integraatiopolitiikan perusmalleja ovat Ranskassa oleva assimilaatiopolitiikka sekä Saksassa toteutettu eriytetty malli. (Saukkonen 2013, 91.) Saukkonen (2013, 114) näkee Suomen esimerkkinä maasta, jossa juridisen ja symbolisen (virallinen ja epävirallinen) kansakunnan välillä on leveä kuilu: jos katsomme lainsäädäntöä, Suomi on suvaitsevainen maa, mutta jos katsomme suomalaista kansallista identiteettiä ja nationalismia, Suomi näyttäytyy ahdasmielisenä ja suvaitsemattomana.

Suomen maahanmuuttopolitiikka pohjautuu hallituksen tavoitteiden lisäksi myös Euroopan Unionin lainsäädäntöön sekä kansainvälisiin sopimuksiin, jotka sitovat Suomea. Näihin sopimuksiin kuuluvat muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimus, kidutuksen vastainen yleissopimus, lapsen oikeuksien sopimus sekä Geneven pakolaissopimus. (Maahanmuuttopolitiikka 2015.)

Vaikka EU:n jäsenvaltioilla on vastuu maidensa integraatiopolitiikasta, EU-jäsenmaita yhdistää yhteiset peruseriaatteet (Council of the European Union 2004, 15). Myös näiden peruseriaatteiden mukaan integraatio on kaksisuuntainen prosessi, joka koskee niin maahanmuuttajia kuin maassa jo asuvia. Peruseriaatteissa painotetaan myös arvojen ja lakien noudattamisen merkitystä (mm. vapaus, demokratia, ihmisoikeuksien kunnioittaminen) integraation onnistumisessa. Myös työn merkitys, perustieto yhteiskunnasta, mahdollisuus koulutukseen, syrjimättömyys, osallistuminen ja kansalaisten ja maahanmuuttajien välinen vuorovaikutus nähdään osana onnistuvaa integraatiota. Euroopan neuvoston kokoamissa peruseriaatteissa muistutetaan myös, että ihmisellä on vapaus harjoittaa kulttuuriaan ja

uskontoaan, kunhan niiden harjoittaminen ei ole ristiriidassa muiden loukkaamattomien lakien kanssa. Jäsenmaiden vastuulla on varmistaa, että kulttuurin ja uskonnon harjoittaminen ei ole esteenä muiden perusoikeuksien toteutumiselle tai yhteiskuntaan osallistumiselle. Julkaisussa painotetaan, että tämä on erityisen tärkeää, kun kyse on naisten tasa-arvosta ja oikeuksista sekä lasten asemasta. (Council of the European Union 2004, 19–24.)

3.3 Integraatiopolitiikan toimijat, toteuttajat ja toteutusmuodot

Kotoutumista edistävät toimenpiteet järjestetään osana peruspalveluja, työ- ja elinkeinohallinnon palveluja sekä muina kotoutumista edistävinä palveluina (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386, 6§). Valtakunnallisella tasolla kotouttamistyöstä vastaa Työ- ja elinkeinoministeriö, jonka tehtäviin kuuluvat kotouttamispolitiikkaan liittyvä suunnittelu, ohjaus ja kehittäminen. Työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee valtion kotouttamisohjelman sekä vastaa myös kotouttamispolitiikan ja hyvien etnisten suhteiden yhteensovittamisen edistämisestä sekä arvioinnista ja seurannasta. (Valtakunnallinen kotouttamistyö 2015.)

Alueellisella tasolla Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) tehtäviin kuuluvat muun muassa alueellinen kehittäminen ja yhteistyö sekä kuntien ja Työ- ja elinkeinotoimistojen (TE-toimisto) neuvonta ja tukeminen kotouttamisessa. ELY-keskus seuraa myös kuntien kotouttamisohjelman toteutumista. (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386, 37§.) ELY-keskus voi myös perustaa maahanmuuttoasiain toimikunnan, joka suunnittelee ja kehittää kotouttamista. Aluehallintovirasto vastaa kotoutumista edistävien toimenpiteiden suunnittelusta, ohjauksesta ja valvonnasta sekä huolehtii maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamisesta omalla toimialallaan. (Mt. 38§, 39§.) Työ- ja elinkeinotoimiston vastuulla ovat maahanmuuttajan työllistymistä ja kotoutumista edistävät työvoimapalvelut sekä muut sille kuuluvat tehtävät (Mt., 40§).

Paikallistasolla kotouttamisesta vastaavat kunnat ja TE-toimisto, jotka muut viranomaiset mukaan lukien ovat vastuullisia antamaan kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin, palveluihin ja työelämään liittyvää tietoa, ohjausta ja neuvontaa (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386, 8§). TE-toimiston tehtäviin kuuluu järjestää alkukartoitus työttömäksi työnhakijaksi rekisteröityneelle maahanmuuttajalle. Maahanmuuttajalle, joka saa muuta kuin

tilapäistä toimeentulotukea, alkukartoituksen tekee kunta. Kunta tai TE-toimisto voi käynnistää alkukartoituksen myös muulle henkilölle, joka sitä pyytää ja jolla katsotaan olevan tarvetta alkukartoitukseen. Alkukartoituksen tarkoituksena on kartoittaa henkilön tarve kotoutumissuunnitelmaan, joka sisältää henkilön tarvitsemat palvelut ja toimenpiteet kotoutumisen tukemiseksi. Kotoutumissuunnitelma on yksilöllinen suunnitelma, jonka tarkoituksena on edistää henkilön kotoutumista ja mahdollisuuksia toimia yhteiskunnan jäsenenä yhdenvertaisesti. Suunnitelma voi sisältää suomen tai ruotsin kielen opiskelua, kirjoitus- ja lukutaidon opetusta, perusopetuksen täydentävää opetusta ja kotoutumiskoulutusta sekä muita yksilöllisiä toimenpiteitä. Kotoutumissuunnitelmaan on oikeutettu henkilö, joka on TE-toimistoon rekisteröity työtön työnhakija tai joka saa muuta kuin tilapäistä toimeentulotukea tai muu henkilö, jolle on todettu tarve suunnitelmaan. Kotoutumissuunnitelman kesto on enimmillään kolme vuotta, ja se on tehtävä enintään kolmen vuoden kuluttua ensimmäisestä oleskeluluvan myöntämisestä tai oleskeluoikeuden rekisteröimisestä. Kotoutumissuunnitelman kesto voidaan pidentää kahdella vuodella erityisestä syystä. Ensimmäinen suunnitelma tehdään vuodeksi. (Mt., 9–12§.)

Kotoutumissuunnitelma laaditaan kunnan, TE-toimiston ja maahanmuuttajan kesken yhdessä. Maahanmuuttajan omat kotoutumista edistävät tavoitteet on otettava huomioon suunnitelmaa tehtäessä. Suunnitelma on velvoittava, jolloin henkilön on noudatettava tehtyä suunnitelmaa. Jos henkilö kieltäytyy suunnitelman laatimisesta, sen tarkistamisesta tai jostain siinä mainitusta toimenpiteestä, hänen oikeuttaan kotoutumistukeen voidaan rajoittaa tai tukea voidaan alentaa. (Laki kotoutumisen edistämisestä, 13§, 17§.)

Paikallisella tasolla kotouttamisen kehittämiseen osallistuvat kunta, TE-toimisto, poliisi sekä kotoutumisen edistämiseen osallistuvat yhdistykset ja järjestöt. Kunta laatii kotouttamisohjelman yksin tai yhdessä useamman kunnan kanssa. Ohjelman laatimiseen voivat osallistua myös kansalaisjärjestöt. Kunta ja TE-toimisto vastaavat kunnassa järjestettävistä palveluista ja toimenpiteistä. Kotouttamisohjelma voi sisältää esimerkiksi suunnitelman siitä, miten palvelut toteutetaan maahanmuuttajille soveltuvina sekä suunnitelman kotoutumista edistävästä palveluista ja toimenpiteistä ja hyvien etnisten suhteiden ja kulttuurien välisen vuoropuhelun edistämisestä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386, 31–33§.)

Vuosina 2010–2013 käynnissä olleen Osallisena Suomessa -kehittämishankkeen tavoitteena oli kehittää kotoutumista kokonaisvaltaisesti ja pohtia vaihtoehtoisia toteuttamistapoja

kotoutumiskoulutukselle ottaen huomioon maahanmuuttajien erilaiset tarpeet. Osapuolina hankkeessa olivat sisäasiainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Suomen kulttuurirahasto, Svenska kulturfonden sekä Suomen kuntaliitto. (Pöyhönen, Tarnanen, Vehviläinen, Virtanen & Pihlaja 2010, 16.) Hankkeen kehittämissuunnitelmassa visiona oli maahanmuuttajien kotoutuminen Suomeen yhdenvertaisesti, maahanmuuttajan yksilöllisten tarpeiden huomioon ottaminen sekä kokonaisvaltaisen kotoutumisen toteuttaminen viranomaisten, työ- ja elinkeinoelämän ja kolmannen sektorin yhteistyönä (Mt., 18).

Kolmannen sektorin toimijat ovat tärkeässä roolissa kotoutumista edistävien palveluiden tuottamisessa. Kolmannen sektorin toimijoihin kuuluvat niin yhdistykset, järjestöt kuin säätiöt ja osuuskunnat. Toimijat tekevät työtä sekä paikallisella että valtakunnallisella tasolla, ja toiminta on moninaista. (Pöyhönen ym. 2010, 54–55.) Järjestöt ja säätiöt eivät lähtökohtaisesti tavoittele toiminnallaan voittoa (Myllymäki & Tetri 2001, 129). Järjestöillä on tärkeä rooli osallisuuden edistämässä sekä elämänhallinnan, taitojen, kulttuuritiedon ja kielen omaksumisessa tuottaen kulttuurisensitiivisiä palveluita. Haasteena monille järjestöjen tuottamille palveluille on kuitenkin se, että ne ovat riippuvaisia projektirahoituksesta. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 30.) Yksi merkittävä sosiaali- ja terveysalojen järjestöjen toiminnan rahoittaja on Raha-automaattiyhdistys (RAY), joka myöntää avustuksia pääasiassa yhdistyksille ja säätiöille, mutta myös sosiaali- ja terveysalalla toimiville yleishyödyllisille osakeyhtiöille. (Myllymäki & Tetri 2001, 142; Avustustietokanta 2016.) RAY tukee vuosittain 800 järjestön toimintaa, ja vuonna 2015 avustuksia myönnettiin 1621 kohteeseen (Avustustietokanta 2016). RAY:n lisäksi kotouttamista edistävää työtä tekeviä toimijoita rahoittavat muun muassa Euroopan sosiaalirahasto, Opetus- ja kulttuuriministeriön eri ohjelmat, Euroopan pakolaisrahasto, Euroopan kotouttamisrahasto sekä Työ- ja elinkeinoministeriön työllisyyspoliittinen avustus (Lautiola 2013, 47–49).

Etnisten suhteiden neuvottelukunnan (ETNO) asettaman Järjestöjen kotouttamisen ja etnisen yhdenvertaisuuden politiikka -työryhmän raportissa ”Järjestöjen rooli hyvien etnisten suhteiden edistämässä sekä kotouttamisen kehittämisessä” (2008, 7) todetaan, että ”*hyvien etnisten suhteiden toteutuminen edellyttää maahanmuuttajien osallisuuden tukemista, erilaisten vaikutuskanavien kehittämistä, maahanmuuttajien ja viranomaisten yhteistyön lisäämistä sekä onnistunutta kaksisuuntaista kotouttamispolitiikkaa, jossa kansalaisjärjestöillä on tärkeä rooli erilaisten palveluiden ja asiantuntijatiedon tuotannossa sekä väestöryhmien välisen*

vuorovaikutuksen lisäämisessä”. Raportin mukaan järjestöillä on kotoutumisprosessissa hyödynnettävää erityisosaamista. Järjestöillä on merkittävä rooli maahanmuuttajien ja kantaväestön välisen dialogin ja vuorovaikutuksen välittäjänä. Monet toimijat edistävät siis toiminnallaan valtaväestön ja maahanmuuttajayhteisöjen vuoropuhelua sekä kulttuurienvälistä kohtaamista. Maahanmuuttajatyötä tekevien yhdistysten toiminta vaihtelee suuresti. Ne voivat tarjota neuvontaa ja ohjausta, vertaistukea, koulutusta sekä myös työllistää maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä. Maahanmuuttajayhteisöjen omat yhdistykset ovat merkityksellisiä identiteetin, kulttuurin ja perinteiden säilymisen kannalta, ja toisaalta yhdistyksessä toimiminen on aktiivista kansalaisuutta, jota voidaan itsessään pitää kotoutumisen edistäjänä. (Mt., 8–9.)

Raportin mukaan kotoutumista edistävät palvelut, joita järjestöt tuottavat ja joita rahoitetaan julkisella tuella, ovat pitkälti suunnattu erityisryhmille. Järjestöjen tuottamat palvelut täydentävätkin niitä palveluita, joita kunnan tuottamat palvelut eivät kata. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi suomen kielen opetus, kansalaistaidot, kotiäitien tavoittaminen sekä väkivallan uhrien auttaminen. Lisäksi järjestöjen toiminta nähdään tärkeänä ennaltaehkäisevässä toiminnassa sekä toiminnassa, jossa tarvitaan nopeaa puuttumista, koska järjestöillä on yhteys maahanmuuttajaväestöön ja yksittäisiin henkilöihin. Raportin mukaan järjestöissä korostetaan matalan kynnyksen toimintaperiaatetta sekä yksilöllisten lähtökohtien huomioimista. (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2008, 9–10.) Hannele Lautiola (2013, 56) toteaa tekemässään selvityksessä järjestöjen ja viranomaisten yhteistyöstä, että viranomaispalvelujen osuus kotouttamisessa ”*on parhaimmillaankin vain kotouttamisen selkäranka*”, ja etteivät viranomaiset selviäisi tehtävästään ilman järjestöjä.

Kotoutumista edistävää toimintaa ja työtä tekevät valtakunnallisesti esimerkiksi Pakolaisneuvonta ry, Monika-Naiset liitto ry, Suomen Punainen Risti sekä Ihmisoikeusliitto ry (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2008, 22–38). Lisäksi monet paikalliset järjestöt sekä maahanmuuttajien omat järjestöt tekevät kotoutumista edistävää työtä. Kolmannen sektorin toimijoiden toiminta voi olla kehittämistyötä tai esimerkiksi erilaisten ryhmien järjestämistä, ystävyystoimintaa, kulttuuritoimintaa, kielikursseja tai matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja sekä vertaisryhmätoimintaa.

3.4 DIDAR-hanke integraation edistäjänä

Didar on kurdin, darin ja persian kieltä ja tarkoittaa kohtaamista. DIDAR-hanke on Setlementti Naapuri ry:n hallinnoima kehittämishanke, joka toimii Pirkanmaan alueella. Hanketta rahoittaa Raha-automaattiyhdistys. Hanke on käynnistynyt Tampereella vuonna 2013 ja sen toiminta päättyy vuonna 2016. Hankkeen tavoitteena on tuoda näkyviin ilmiöitä, joita liittyy kunniakulttuuriin ja kunniaan liittyvään väkivaltaan sekä kehittää kunniaväkivaltaa ehkäiseviä toimintamalleja. Näiden tavoitteiden lisäksi hankkeella oli kolme osatavoitetta vuodelle 2015: kehittää työvälineitä kunniakulttuuriin liittyvien kysymysten parissa työskentelyyn, kehittää oppilaitos- ja opiskelijayhteistyötä sekä kouluttaa toimijoita ymmärtämään ja tunnistamaan kunniakulttuuria ilmiönä. Hanke tekee oppilaitosten lisäksi yhteistyötä muun muassa vastaanottokeskusten, maahanmuuttajajärjestöjen, Tampereen kaupungin kotouttavan sosiaalityön palvelun sekä Setlementti Naapuri ry:n muiden yksiköiden kanssa. (Tarkennettu toimintasuunnitelma 2015, 1–3.) Vuonna 2016 hankkeen painopisteenä ovat erityisesti perheet (Didarin toiminta vuonna 2016).

Hankkeen kohderyhmiin kuuluvat monikulttuurisessa ympäristössä elävät yksilöt ja perheet sekä julkisen ja kolmannen sektorin tahot, jotka toimivat maahanmuuttajien parissa. Hankkeessa kehitetään työvälineitä asiakastyön kautta hankkeen omana toimintana sekä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kehitettäviä työvälineitä ovat esimerkiksi erilaiset keskustelu- ja toiminnalliset ryhmät sekä dialogityöpajat. Ryhmiä järjestetään sukupuolisensitiivisesti, eri kieliryhmille. Toiminnan tarkoituksena on keskustella ja herättää ajatuksia erilaisista omaan kulttuuriin kuuluvista asioista. Tarkoituksena on puhua myös haitallisista perinteistä, joihin katsotaan kuuluvaksi myös niin sanottu kunniaväkivalta. (Tarkennettu toimintasuunnitelma 2015, 1–2.) Hankkeessa käytetään viittä kieltä: arabia, turkki, somali, kurdi ja persia. Hankkeen asiakkaat tulevat muun muassa Iranista, Irakista, Turkista, Afganistanista, Syyriasta ja Somaliasta.

Hanke järjestää dialogityöpajoja sekä itsenäisesti että yhteistyössä esimerkiksi maahanmuuttajajärjestöjen kanssa. Työpajat tarjoavat mahdollisuuden saada oma ääni kuuluviin. Työpajan ohjaajan tekemällä kysymyksenasettelulla ja asioiden esiintuomisella on suuri merkitys ryhmien keskusteluissa, joissa esiin nousevat pohdinnat kunniakulttuurista ja -väkivallasta eivät tule ulkopuolelta annettuina. On tärkeää, että dialogi voidaan käydä

osallistujien omalla äidinkielellä, koska kaikkien osallistujien suomenkielen taito ei ole riittävä keskustelun käymiseksi (Tarkennettu toimintasuunnitelma, 1–2).

Hankkeen yhteistyökumppaneita ovat Tampereen kaupunki, Tampereen ammattikorkeakoulu, Tampereen yliopisto, Pirkanmaan poliisilaitos, tamperelaiset järjestöt, Kalliolan nuoret ry:n SÖPU-hanke, Ihmisoikeusliiton Kitke! -hanke, Tukholman läänin Resurscentrum Origo sekä Tukholman kaupungin Kris- och utredningscenter Kruton (Tietoa hankkeesta 2016).

4 TUTKIMUSASETELMA

4.1 Tutkimustehtävä

Integraatiopolitiikan tarkoituksena on edistää maahanmuuttajien integroitumista ja toteuttaa sitä kehittämällä ja järjestämällä kotoutumista edistäviä palveluita. Integraation edistäminen ja oikeanlaisten palveluiden järjestäminen eivät kuitenkaan toteudu ottamatta huomioon maahanmuuttajien tarpeita ja kokemuksia, historiaa ja kulttuuria. Akkulturaatioprosessin ja akkulturaatioasenteiden tiedostaminen ja ymmärtäminen auttavat käsittämään näitä maahanmuuttajien kokemuksia ja sopeutumista sekä siihen liittyviä haasteita.

Tutkimuksen kohteena ovat DIDAR-hankkeen dialogityöpajojen dialogit. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millä tavalla alunperin toisenlaisesta kulttuurista tulevat ihmiset suhtautuvat ja reagoivat oletettuihin erilaisiin tapoihin ja toimintamalleihin. Tavoitteenani on myös saada selville, millaisia akkulturaatioasenteita dialogeissa nousee esiin.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia näkemyksiä dialogeissa nousee esiin annetuista kulttuurien kohtaamiseen liittyvistä teemoista ja miten niitä perustellaan?
2. Millaisia akkulturaatioasenteita dialogeissa esiintyy?

4.2 Dialogityöpaja aineiston keruun kontekstina

Dialogityöpajojen tarkoituksena on herättää osallistujat ajattelemaan ja keskustelemaan erilaisista aiheista. Työpajat on suunnattu yhteisöille, jotka tulevat kulttuureista, joissa kunniakulttuuri elää vahvana. Näissä patriarkaalisisissa yhteiskunnissa kunnialla on korostunut merkitys ja se toimii arvojen perustana (Ala-Lipasti 2009, 21). Kunniaan liittyvät erimielisyydet voivat johtaa konfliktiin ja kunniaväkivaltaan. Työpajoissa herätetään keskustelua teemoista, jotka ovat toisinaan hyvinkin sensitiivisiä. Tavoitteena on herättää ajatuksia, keskustelua ja dialogia kulttuuriin liittyvistä eroista ja samankaltaisuuksista, eri näkökulmista. Yksilöt ja yhteisöt saavat työpajoissa äänensä kuuluviin. Mahdollisesti työpaja herättää uusia oivalluksia ja asioita nähdään uudella tavalla. Tärkeä lähtökohta, josta asioita lähestytään, on

ihmisoikeusnäkökulma; mikä on hyväksyttävää ihmisoikeuksien näkökulmasta ja mikä ei? Työpajat herättävät ajattelemaan mitä voisi tehdä toisin, jotta omat ja toisten oikeudet ja velvollisuudet toteutuisivat yhteiskunnassa. Työpajojen tarkoitus ei siis yksinomaan ole kertoa maahanmuuttajataustaisille henkilöille ja yhteisöille, mikä nimenomaan Suomessa on hyväksyttävää ja mikä ei. Dialogi käydään osallistujien omalla kielellä.

Vaikka en tutkimuksessani syvenny kunniakulttuuriin ja siihen liittyvään väkivaltaan, teema nousee keskusteluissa esiin enkä sivuuta sitä. Koska kunniakulttuuri perinteinen ja sisältöineen on herkkä aihe, siitä ei työpajoissa välttämättä puhuta suoraan, vaan sitä lähestytään erilaisten teemojen kautta. Teemat liittyvät esimerkiksi seurusteluun ja avioliittoon, lasten kasvatukseen, perhe-elämään, seksiin ja seksuaalisuuteen sekä väkivaltaan.

Työpajoissa käytetään hankkeessa kehitettyjä kysymyskortteja sekä lautapeliä. Kysymyskorkeissa on kysymyksiä suomeksi ja esimerkiksi arabiaksi ja somaliksi. Kysymyskortit koostuvat kysymyksistä, jotka käsittelevät erilaisia teemoja. Kysymykset ovat mielipidekysymyksiä, ja ne koskevat kasvatustapoja, perhesuhteita ja perheenjäsenten rooleja, seurustelua ja avioliittoa koskevia käytäntöjä, väkivallan käyttöä, itsemurhaa, kulttuurieroja, seksiin liittyvien asioiden käsittelyä sekä koulunkäyntiä. Kysymyksiä on yhteensä 23.

Tarkoitus ei ole käsitellä kaikkia kysymyskortteja, vaan ohjaaja päättää etukäteen mitkä kortit otetaan käsittelyyn. Lautapeli on iso, pienen pöydän kokoinen peli, jossa pelin edetessä pysähdytään pohtimaan edellä mainittuja teemoja. Ryhmille annetaan tietty määrä aikaa keskustella aiheista, jonka jälkeen ryhmät yhdessä käyvät läpi käymänsä keskustelut. Tässä yhteenveto- tai purkamisvaiheessa syntyy vielä lisää keskustelua. Parhaimmillaan pelkkä keskustelu kääntyy dialogiksi, jossa erilaisia mielipiteitä uskalletaan lausua ääneen, niitä voidaan kommentoida ja kyseenalaistaa sekä yritetään ymmärtää toisia ja erilaisia näkemyksiä sekä kasvatetaan omaa ja toisten ymmärrystä asioista. Joskus kanssakäyminen jää pelkäksi vuoropuheluksi. Onkin todella tärkeää, että työpajoissa syntyy luottamuksellinen ilmapiiri, jossa osallistujat uskaltavat tuoda omia näkemyksiään ilmi ilman pelkoa tuomituksesta. Luotettavan ja rennon ilmapiirin luomisessa työpajan ohjaajalla on suuri vastuu.

Dialogityöpajat on suunnattu yhteisöjen jäsenille, jotka keskenään puhuvat samaa kieltä ja jakavat samankaltaisen kulttuurisen ja etnisen taustan, kuten esimerkiksi somalit tai kurdit. Dialogityöpajoihin osallistuvat henkilöt ovat eri aikoina ja eri syistä Suomeen tulleita.

Tutkimuksessa mukana olleet osallistujat ovat asuneet Suomessa pääosin kahdesta viikosta noin kahteenkymmeneen vuoteen.

Ohjaajana dialogityöpajoissa toimii DIDAR-hankkeen projektityöntekijä. Ohjaajan rooli on todella merkittävä, sillä hänellä on vaikutusta luottamuksellisen ilmapiirin luomiseen. Ohjaajan on myös varmistettava se, että osallistujat ymmärtävät kysymykset ja aiheet. Ohjaaja voi oikeanlaisella kysymyksenasettelulla saada aikaiseksi hedelmällisen dialogin hyvinkin vaikeasta ja sensitiivisestä aiheesta. Hänen on kuitenkin vältettävä vastakkainasettelua ja oltava varovainen omien näkemystensä esiintuomisessa. Ohjaaja osallistuu sekä ryhmä- että yhteiskeskusteluun esittämällä lisäkysymyksiä ja jopa provosoimalla herättääkseen keskustelua. Työpajojen ohjaaja on itse alun perin muualta Suomeen muuttanut ja hän tuntee osallistujien alkuperäistä kulttuuria hyvin. Tällä on kokemukseni mukaan suuri merkitys luottamuksen syntymiseen työpajoissa. Ohjaaja on mies, mikä saattaa vaikuttaa ilmapiiriin tai esimerkiksi siihen, millä tavoin tai kuinka avoimesti esimerkiksi naiset esittävät näkemyksiään.

4.3 Aineiston muodostaminen

Tutkimusaineisto koostuu tallennetuista DIDAR-hankkeen dialogityöpajoista. Aineisto on kerätty kesän ja syksyn 2015 aikana ja se kattaa yhteensä kolme eri dialogityöpajaa. Dialogityöpajat on järjestetty hankkeen toimialueella Pirkanmaalla. Työpajoissa käytetyt kielet olivat arabia, kurdi ja persia.

Ensimmäinen tutkimuksessani mukana oleva dialogityöpaja järjestettiin kesällä 2015. Työpaja oli osa leiriä, joka oli suunnattu yhden maahanmuuttajayhteisön miehille. Työpajaan osallistui 14 henkilöä. Aikaa työpajalle oli varattu neljä tuntia. Osallistujat jaettiin kahteen ryhmään. Toinen ryhmistä aloitti korttien kanssa, toinen lautapelin. Ryhmillä oli 40 minuuttia aikaa käsitellä annettuja teemoja, jonka jälkeen ryhmät vaihtoivat paikkoja siten, että kumpikin ryhmä keskusteli sekä korttien että pelin avulla. Ryhmät kokosivat ajatuksiaan paperille. Lopussa ryhmät kokoontuivat yhteen ja molempien ryhmien edustajat esittelivät sen, mitä olivat ryhmissä käsitelleet. Tässä vaiheessa aiheista nousi esiin vielä uusia ajatuksia. Kyseisessä dialogityöpajassa käytettiin videokameraa. Työpajasta taltioitiin loppukeskustelu ja toisen ryhmän ryhmäkeskustelut. Työpajassa keskustelua syntyi runsaasti ja se oli yksimielistä.

Ohjaajan rooli oli välillä enemmän osallistuvaa ja kantaaottavaa ja toisaalta ryhmät toimivat hyvinkin itsenäisesti.

Toinen dialogityöpaja järjestettiin syksyllä 2015. Työpajaan osallistui 18 henkilöä, 13 naista ja viisi miestä. Osallistujista kaksi henkilöä toimi pajoissa ohjaajina varsinaisen ohjaajan lisäksi kielen vuoksi. Osallistujat jaettiin kahteen ryhmään, aikaa aiheiden käsittelylle oli 2x45 minuuttia. Lopussa osallistujat kerääntyivät yhteen kuulemaan ja jakamaan ryhmissä heränneitä ajatuksia. Tästä dialogityöpajasta videokuvattiin loppuyhteenveto. Käytössäni olivat myös ryhmissä kootut paperit, joille oli tuotettu aiheista heränneitä ajatuksia ja kommentteja.

Kolmas työpaja järjestettiin niin ikään syksyllä 2015. Työpaja pidettiin kahdessa osassa kahtena eri päivänä. Toinen osa järjestettiin viikon kuluttua ensimmäisestä. Ensimmäisenä päivänä osallistujia oli 12, toisena heitä oli kuusi. Osallistujat koostuivat samoista henkilöistä molempina päivinä. Ensimmäisenä päivänä muodostettiin pienryhmät sukupuolen perusteella ja toisena päivänä toimittiin yhtenä ryhmänä. Ryhmässä ei tuotettu paperille mitään. Tässä dialogityöpajassa ei käytetty lautapeliä, ja siitä nauhoitettiin vain ääni. Ensimmäisenä päivänä nauhoitettiin toisen ryhmän ryhmäkeskustelu sekä loppukeskustelu ja toisena päivänä koko keskustelu. Ohjaajan rooli työpajassa oli suuri. Hän johti ja ohjasi keskustelun kulkua enemmän kuin aiemmissa dialogityöpajoissa.

Yhteensä osallistujia oli 44, joista 18 oli miehiä ja 19 oli naisia. Kahdessa dialogityöpajassa oli mukana myös lapsia ja nuoria, joista lapset eivät osallistuneet itse dialogeihin. Lapsia ei ole laskettu mukaan osallistujiin.

Oma roolini dialogityöpajoissa oli enimmäkseen havainnoiva. Sikäli voi sanoa, että tutkimuksessani on ripaus etnografista otetta. Olin paikalla kaikissa työpajoissa. Autoin käytännön järjestelyissä sekä käytin nauhuria ja videokameraa. Olin mukana kuuntelemassa ja jonkin verran myös kommentoimassa pienryhmissä työpajojen aikana, sikäli kun se kielellisesti oli mahdollista. Käytössäni ei ollut tulkkia. Kirjasin työpajojen aikana dialogeista havaintoja, jotka auttoivat tulkkaus- ja litterointivaiheessa syventymään teemoihin ja dialogien kontekstiin.

Aineisto on niin sanottua luonnollista, tutkijasta riippumatonta dataa. Työpajoja ei siis ole järjestetty tutkimuksen vuoksi, vaan tilanteet olisivat olleet olemassa ilman tutkimustakin. Toisin kuin esimerkiksi haastattelut, esimerkiksi nauhoitettujen tallenteiden avulla sekä

havainnoimalla voidaan tutkia tilanteita ja toimintaa, jotka ovat itsenäisiä tutkijan toiminnasta. On kuitenkin huomioitava, että mikään aineisto ei puhu puolestaan, vaan havainnot ja tallenteetkin tulevat kirjoitetuiksi ja niihin vaikuttavat tutkijan omat käsitykset. Myös sillä, mihin videokamera tai nauhuri on suunnattu tutkittavassa tilanteessa, on merkitystä aineistoon. (Silverman 2005, 159.)

Aineiston päätyminen dialogitilanteesta litteroituun muotoon oli vaiheikas. Dialogityöpajat taltioitiin siten, että kaksi työpajaa videoitiin ja yhdestä nauhoitettiin vain ääni. Työpajan ohjaaja, hankkeen projektityöntekijä, tulkki tallennetut nauhat ja videot minulle jälkikäteen. Tulkkaus toteutettiin noin kolmen viikon sisällä kustakin työpajasta. Myös tulkkaukset nauhoitettiin, jonka jälkeen litteroin ne tekstiksi. Dialogityöpajan tilanteet käytiin siis läpi kolmesti: ensin ilman kieltä työpajatilanteessa, sitten tulkkauksessa ja viimeiseksi litterointivaiheessa. Nauhoitettua, tulkattua materiaalia muodostui yhteensä n. 8,5 tuntia ja valmista litteroitua tekstiä 51 sivua. Teksti on kirjoitettu fontilla 12 ja rivivälillä 1,5.

4.4 Analyysi

Aineiston analyysi on toteutettu käyttäen laadulliselle tutkimukselle tyypillistä aineistolähtöistä sisällönanalyysia sekä teorialähtöistä sisällönanalyysia. Ensimmäistä tutkimuskysymystä on lähestytty käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysia eli induktiivista päättelyä.

Dialogityöpajan ohjaajan tulkattua materiaalin, teksti aukikirjoitettiin sana sanalta eli litteroitiin tekstimuotoon. Litterointia helpottivat valmiit muistiinpanot ja alustavasti aukikirjoitettu teksti, jota olin työstänyt jo tulkkausvaiheessa. Tämän jälkeen perehdyin aineistoon lukemalla sitä läpi useita kertoja. Aineistolähtöiselle analyysille on ominaista, että analyysiyksiköt eivät ole etukäteen tiedossa tai sovittuja, vaan ne nousevat aineistosta ja ovat teoriasta riippumattomia (Tuomi & Sarajarvi 2009, 95). Analyysiyksikkönä toimi yksittäinen näkemys, ajatuskokonaisuus, joka koostui lauseesta tai lausekokonaisuudesta. Aukikirjoitettu teksti pelkistetään, jonka jälkeen siitä voidaan etsiä samankaltaisuuksia tai erilaisuuksia eli aineisto klusteroidaan (Mt., 109–110). Pelkistämävaihetta jouduin työstämään uudemman kerran, sillä pelkistäminen johti näkemysten sisällön merkitysten häviämiseen. Klusterointivaiheessa teemoittelin tekstiä aihepiirien mukaan. Teemoittelua ohjasi dialogityöpajoissa esiintyneet aiheet, vaikka lopulliset teemat eivät olleetkaan aivan samat kuin dialogityöpajojen alkuperäiset

aiheet. Tämän ryhmittelyn jälkeen teemoittelin teemojen alla olevia näkemyksiä alaluokiksi sen mukaan, millaisia näkemyksiä keskustelunaiheista nousi esiin ja miten niitä perusteltiin. Yläluokat muodostuivat siis ensin, sitten alaluokat. Yläluokiksi muodostuivat kasvatus, väkivalta, seurustelu ja avioliitto sekä kulttuuri.

Teorialähtöiselle eli deduktiiviselle analyysille on ominaista, että aineiston analyysia ohjaa jokin ilmiöstä jo aiemmin tiedetty kehys, jokin teoria tai malli (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113). Tässä tutkimuksessa analyysirunkona toimi John W. Berryn (1997) akkulturaatiostrategiamalli ja siinä esitetyt kysymykset suhtautumisesta omaan ryhmään ja valtakulttuurin väestöön. Hain jo teemoitellusta aineistosta näkemyksiä, jotka vastasivat näihin kysymyksiin. Vastauksia edustivat näkemykset, joissa esiintyi motivaatiota ja halua ylläpitää omaa kulttuuria ja suhteita oman ryhmän edustajiin, negatiivista suhtautumista suhteiden ylläpitämiseen oman ryhmän edustajiin ja oman kulttuurin ylläpitämiseen, motivaatiota valtakulttuuriin osallistumiseen ja suhteiden rakentamiseen sen edustajiin sekä negatiivista suhtautumista valtakulttuuriin osallistumiseen ja suhteiden rakentamiseen sen edustajiin. Näkemykset, joissa ei esiintynyt mitään näistä vaihtoehdoista, jäivät analyysirungon ulkopuolelle.

4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettiseen pohdintaan liittyvät kysymykset tutkittavien informoinnista, osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä tutkittavien tietojen suojaamisesta ja luottamuksellisuuden säilyttämisestä (Kuula 2006, 106, 113; Eskola & Suoranta 2001, 56–57). Dialogityöpajojen alussa osallistujille kerrottiin tekemästani tutkimuksesta suullisesti heidän omalla kielellään. Ensimmäisessä työpajassa kerroin osallistujille suomeksi tutkimukseni tarkoituksesta, jonka jälkeen projektityöntekijä käänsi puheeni osallistujien omalle kielelle. Myös seuraavissa työpajoissa projektityöntekijä kertoi tutkimuksestani osallistujille. Ennen jokaista dialogityöpajaa osallistujilta pyydettiin kirjallinen tutkimuslupa dialogien nauhoittamiseen ja aineiston tutkimuskäyttöön. Tutkimusluvut pyydettiin hankkeen käyttöön, eivätkä osallistujien nimet tulleet tietooni muuten kuin mahdollisesti dialogien aikana keskusteluissa. Osallistujien anonymiteettisuojaan varmistamiseksi olen jo tulkkaus- ja litterointivaiheessa jättänyt osallistujien nimet mainitsematta. Tutkimuksen tuloksissa esitettävät suorat lainaukset dialogityöpajojen näkemyksistä on yksilöity esittämällä sivunumero ja rivi, jotka ovat peräisin litteroidusta aineistosta.

Koska dialogityöpajojen teemat voivat olla arkoja ja niissä käytävät dialogit voivat olla sisällöltään hyvinkin henkilökohtaisia, olen osallistujien tunnistamisen välttämiseksi tietoisesti jättänyt mainitsematta myös mitä kieltä missäkin dialogityöpajassa on käytetty ja minkä yhteistyötahon kanssa paja on järjestetty.

Työpajoihin osallistuminen on vapaaehtoista, ja osallistujilla oli mahdollisuus kieltäytyä työpajojen nauhoittamisesta. Oman tutkimukseni kannalta yhdenkin osallistujan kieltäytyminen olisi tarkoittanut sitä, että kyseinen työpaja ei olisi ollut mukana tutkimuksessani. Kaikki osallistujat antoivat kuitenkin kirjallisen suostumuksensa.

Koska tutkijana en saanut tietooni tietoa osallistujien taustoista, ei minulla myöskään ole tiedossa, onko joku osallistujista syntynyt Suomessa. Tämä olisi pajojen luonteen vuoksi periaatteessa ollut mahdollista kahdessa dialogityöpajassa, joista toinen tuotti tämän tutkimuksen kannalta materiaalia vähiten, koska pajasta nauhoitettiin vain keskustelujen loppuyhteenveto. Tutkimuksen alussa tarkoituksena oli taltioida kaikki mahdolliset keskustelutilanteet, niin ryhmä- kuin loppukeskustelut. Ensimmäisen työpajan jälkeen tulimme kuitenkin yhdessä projektityöntekijän kanssa siihen tulokseen, että loppukeskustelut vaikuttivat runsailta ja ne antoivat monipuolisen käsityksen ryhmäkeskustelujenkin sisällöstä. Myös sekä oma tutkimusaikatauluni että projektityöntekijän aikataulut vaikuttivat päätökseen taltioida vain loppukeskustelut, sillä yhtä dialogityöpajaa tulkittiin useana päivänä. Kaikki dialogityöpajat olivat kuitenkin keskenään hyvin erilaisia ja aineistoa kertyi eri määrä.

Eettisyyteen liittyen olen joutunut pohtimaan myös joidenkin käsitteiden käyttöä. Käytän tutkimuksessani käsitteitä ”maahanmuuttaja” ja ”maahanmuuttajataustainen” kuvaamaan eri syistä jossakin vaiheessa elämäänsä maahan muuttaneita henkilöitä tai heidän jälkeläisiään.

Laadullisen tutkimuksen pääasiallisena luotettavuuden kriteerinä voidaan pitää tutkijaa itseänsä, jolloin luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Yhtenä luotettavuuden kriteerinä voidaan nähdä totuudenmukainen ja yksityiskohtainen raportointi. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana pidetään tutkijan avointa subjektiviteettia ja tutkijan onkin hyvä tuoda julki myös omat sitoumuksensa ja tiedostaa oma vaikutuksensa tutkimukseen. (Eskola & Suoranta 2001, 210; Tuomi & Sarajärvi 2009, 142.)

Mielenkiintoista havainnoinnissa oli se, että koska en kielen vuoksi ymmärtänyt mitä työpajoissa keskusteltiin, keskityin ilmapiirin ja puheenvuorojen jakamisen havainnoimiseen. Tiedostan sen, että loppujen lopuksi tulkitsen kaikkea havainnoimaani omasta kulttuuristani käsin, riippuen omista kokemuksistani ja käsityksistäni. On mahdollista, että läsnäoloni, osallistujien tietoisuus tutkimustarkoituksesta sekä nauhurin tai videokameran käyttö vaikuttivat dialogin syntymiseen tai sen etenemiseen. Toisaalta se, että osallistujat tiesivät, että minulla ei ole kielitaitoa osallistua tai ymmärtää dialogeja siinä tilanteessa, saattoi rohkaista osallistujia, jotka muutoin olisivat olleet varovaisia tutkijan läsnäollessa.

Havainnointi mahdollisti dialogityöpajojen kontekstin paremman ymmärtämisen. Vaikka keskustelukulttuuri voi olla erilainen ja olen voinut tehdä virheellisiä tulkintoja esimerkiksi dialogien ilmapiiristä, kuten siitä, oliko kyseessä kiihkeä keskustelu vai riitely, niin koen, että kokemus dialogityöpajoista antoi minulle tutkijana mahdollisuuden syventyä niin aiheeseen kuin pajojen järjestämiseen. Koen, että tutkimuksen toteuttaminen tällä tavalla antoi mahdollisuuden hyödyntää niitä keskusteluja, joita käydään ilman kokeellista asetelmaa ja tutkijan suurta puuttumista. Niin ikään nauhojen käyttö antoi mahdollisuuden palata keskusteluihin uudelleen. Äänitteissä, jotka litteroin, kuuluu sekä alkuperäinen keskustelu että tulkkaus, joten nauhojen avulla minun oli mahdollista tunnistaa puhujat, mikä osaltaan auttoi saamaan kokonaiskuvan työpajojen ja dialogien kulusta myös jälkikäteen. Saatoin myös vertailla tekemiäni havaintoja, jotka osittain olivat myös arvauksia keskustelun luonteesta, alkuperäiseen ja tulkattuun puheeseen.

On myös hyvä huomioida, että dialogityöpajojen dialogien tulkkauksen on tehnyt työpajojen ohjaaja ja hankkeen projektityöntekijä, jonka omat kokemukset ja käsitykset osallistujien näkemyksistä luonnollisesti vaikuttavat siihen, miten keskustelut on tulkattu ja käännetty suomen kielelle. Teksti on siis jo kerran suodattunut ennen kuin olen aloittanut analysoimaan aineistoa.

5 KUN KULTTUURIT KOHTAAVAT – NÄKEMYKSET KESKEISISTÄ TEEMOISTA

Kaikkia dialogityöpajojen keskusteluja läpileikkasi kokemukset toiseudesta ja tietynlaisesta erilaisuuden tunnistamisesta. Tämä näkyi siten, että keskustelijat käyttivät usein termejä ”me ja te” puhuessaan kantasuomalaisista ja alkuperäisen kulttuurin edustajista tai ”meidän kulttuurista”. Vaikka puhuja olisi kritisoinut asioita ja perinteitä, joita kuuluu hänen alkuperäiseen kulttuuriinsa, mutta joita ei harjoittaisi, hän saattoi silti kokea kuuluvansa kyseiseen kulttuuriin. Alkuperäistä kulttuuria verrattiin suomalaiseen kulttuuriin tai muuten ympäristöjen erilaisuutta peilattiin toisiinsa.

Dialogien sisältö jakautuu neljään suurempaan teemaan: kasvatukseen, väkivaltaan, seurusteluun ja avioliittoon sekä kulttuuriin. Teemat jakautuvat lisäksi erilaisiksi aiheiksi ja näkökulmiksi.

5.1 Kasvatusta koskevat näkemykset

Kasvatus oli keskustelunaiheena jokaisessa dialogityöpajassa. Jokaisessa työpajassa esiin nostettiin väkivallan käyttö osana kasvatusta. Tämä jakoi keskustelijoiden mielipiteitä. Keskusteluista oli selvästi nähtävissä ero niin sanottujen pehmeiden ja kovien arvojen välillä. Yhteistä koville arvoille olivat omien näkemysten kyseenalaistamattomuus ja toisinaan jopa perustelemattomuus. Muita esiin nousseita teemoja kasvatukseen liittyen olivat läheisyyden ja keskustelun tärkeys osana kasvatusta, vanhempien rooli, lasten tasa-arvoinen kohtelu sekä suomalaisen yhteiskunnan ulottuvuus ja uskonnon merkitys kasvatuksessa.

Väkivallan käyttäminen kasvatukseen. Kasvatuksesta keskusteltaessa esiin nousi kysymyksiä väkivallan hyväksymisestä kasvatukseen keinona. Tähän oli kolme kantaa: väkivaltaa ei hyväksytty, hyväksyttiin tai hyväksyttiin ehdollisesti. Suurin osa väkivallan käyttöä vastustavista näkemyksistä perusteltiin sillä, että väkivalta ei ratkaise ongelmia, vaan pahentaa niitä. Lapsen lyöminen nähtiin huonona tapana, joka myös tuntuu vanhemmasta pahalta. Väkivallan koettiin myös loitontavan lasta perheestä ja vanhemmista. Väkivallattomuutta perusteltiin omalla kokemuksella ja sen nähtiin periytyneen itse saadusta

kasvatuksesta. Halun väkivallattomuuteen tulisi osallistujien mielestä kuitenkin lähteä ihmisen omasta tahdosta, ei esimerkiksi yhteiskunnan tai yhteisön luomasta paineesta. Omasta yhteisöstä ja saman kulttuurin piiristä olevilta ihmisiltä ja heidän kokemuksistaan voidaan kuitenkin hakea tukea omalle kasvatustallille. Lapsen lyömiselle nähtiin muita vaihtoehtoja, kuten mykkäkoulun pitäminen, mitä ei nähty esimerkiksi osana henkistä väkivaltaa. Väkivaltaan kieltävästi suhtautuvista osa liitti väkivallan käyttämisen myös kulttuuriin sekä tyttöjen ja poikien väliseen epätasa-arvoon. Yhdessä dialogissa käytiin keskustelua siitä, kuinka alkuperäisessä kulttuurissa tyttöä kohdellaan alempiarvoisemmin kuin poikaa, jolloin esimerkiksi tyttöä saatetaan rangaista lyömällä. Poika ei saisi tällaista rangaistusta. Tätä perusteltiin miesvaltaisella kulttuurilla, joka oikeuttaa miehen käyttämään väkivaltaa naista kohtaan.

”Minun mielestäni meidän kulttuurissa katsotaan niin, että miehellä on valtaa. Miesvaltainen kulttuuri, kasvaa sellainen ajatusmaailma, että hän omistaa kaikkea: oman lapsen, vaimon, tytön... Tämä antaa hänelle, että hänellä on oikeus rangaista ja lyödä ja tehdä mitä vaan, koska hän omistaa.” (2/57)

Väkivallan sallivia mielipiteitä taas perusteltiin yksioikoisesti sillä, että lapsi oppii sen avulla tunnistamaan oikean ja väärän. Esimerkiksi lyömistä pidettiin takeena sille, että lapsi ei toista tekemäänsä virhettä. Eräässä näkemyksessä lyöminen nähtiin sallittavana rangaistuksena alle 10-vuotiaalle lapselle. Lyömisen hyväksyminen perusteltiin myös sen kuulumisella arabikulttuuriin, mikä tekee väkivallasta oikeutettua.

Väkivallan salliminen ehdollisesti näkyi keskusteluissa siten, että väkivallan käyttämisen sanottiin olevan väärin, mutta jos lapsi ei muuten tottele, joudutaan turvautumaan lyömiseen. Väkiavallalla saatetaan myös uhkailla, vaikka sitä todellisuudessa ei kuitenkaan toteutettaisi. Väkiavallan käyttäminen kasvatuksessa nähtiin virheeksi, jonka mahdollisuus kuitenkin myönnettiin.

Läheisyyden ja keskustelun tärkeys kasvatuksessa. Erityisesti näkemyksissä, jotka olivat väkiavallan käyttämistä vastaan, esiintyi ns. pehmeitä arvoja. Kasvatuksessa tärkeänä asiana painotettiin lasten kanssa keskustelua, ohjausta ja neuvojen antamista. Ystävyys, asioista puhuminen ja kuunteleminen koettiin asioiksi, jotka kasvattavat vanhempien ja lasten välistä luottamusta. Tärkeänä koettiin myös yhteisymmärrykseen pääseminen aikuisen ja lapsen

välillä, sekä ajatus siitä, että aikuinenkin voi erehtyä. Toisaalta dialogeissa esiintyi kuitenkin myös näkemyksiä siitä, että ennemmin tai myöhemmin lapsi ymmärtää olevansa väärässä. Näissä näkemyksissä aikuisen auktoriteettia ei kyseenalaistettu, vaan aikuinen oli erehtymättömästi oikeassa. Pohdittiin myös, että kotikulttuurissa lapsen mielipide ei välttämättä ole tärkeä.

Vanhempien rooli. Dialogeissa nousi esiin näkökulmia, joissa todettiin vanhempien välisen yhteisymmärryksen sekä yhteisten näkemysten ja pelisääntöjen olevan tärkeitä asioita lasten kasvatuksen kannalta. Näiden nähtiin suojelevan lapsia konflikteilta. Keskusteluissa pidettiin hienona asiana myös sitä, jos vanhempi pystyy olemaan ystävä lastensa kanssa ja siten ylläpitämään läheistä suhdetta lapsiin. Toisaalta keskusteluissa esiintyi näkemyksiä, joiden mukaan vanhempien kunnioitus ja arvostus on ensiarvoisen tärkeää ja itsestään selvää. Lapsen ei tulisi kyseenalaistaa vanhempien kasvatustekijöitä, eikä kapinoida vanhempiaan vastaan. Kiinnostavaa oli, että nuori, vielä vanhempiensa kanssa asuva henkilö koki, että vanhempien tapa kasvattaa on oikein, käyttivät vanhemmat kasvatuksessaan väkivaltaa tai eivät. Henkilö myös koki, että dialogityöpajan on mahdollisesti tarkoitus yllyttää lapsia kapinoimaan vanhempiaan vastaan. Hän näki väkivallan seuraukset pienempänä haittana kuin väkivaltaan puuttumisen.

”Joo, jos jostain asiasta isä on lyönyt mua, jos mä lähden valittamaan ja ilmoitan poliisille, niin poliisi tulee ja vie mun isän.”(43/1324)

Suurimmassa osassa keskusteluita puhuttiin yleisesti vanhempien kunnioittamisesta ja auktoriteetista, ei ainoastaan äidistä tai isästä. Yhdessä dialogityöpajassa puhuttiin kuitenkin isän auktoriteetista ja vallan jakamisesta pojille. Kiinnostavaa oli se, että puhetta isän vallasta ei kyseenalaistettu, jonka voi tulkita jonkinlaisena itsestäänselvytenä tai oletuksena isälle kuuluvasta vallasta. Dialogia käytiin myös siitä, että vaikka ihmisillä on erilaisia kasvatustekijöitä, silti kaikkea ei voi hyväksyä.

Lasten tasa-arvoinen kohtelu. Dialogeissa nousi esiin keskustelu siitä, mitä mieltä ollaan, jos tyttö on saanut rangaistuksen jostain asiasta, ja rangaistus on ollut lyöminen. Tämä herätti paljon ajatuksia. Yhdessä dialogissa toistui näkemys, jossa oletettiin läsnäolijoiden tietävän miksi tyttöä rajoitetaan tai lyödään. Osassa näkemyksiä tytön saama rangaistus yhdistettiin miesvaltaisesta kulttuurista johtuvaan sukupuolten epätasa-arvoon, jolloin pojan ja tytön

kohtelu on lähtökohtaisesti erilaista, eikä heitä siksi rangaista samalla tavalla.. Suurin osa oli sitä mieltä, että lasten tulisi saada samanlainen rangaistus, sukupuolesta huolimatta. Joidenkin näkemysten mukaan rangaistus tuo lapselle turvallisuudentunteen, joskin rangaistuksen pitäisi olla kohtuullinen ja iän mukaan annettu. Kohtuullisuutta tai iänmukaisuutta ei kuitenkaan selitetty.

”Ja tässä varmasti tulee ihan ristiriita, että tyttöä, me tiedetään miksi ihan rajoitetaan ja lyödään, niinkun kiristetään, ihan kaikki niinkun mikä se on, rajoitetaan hänen elämää. Tiedetään miksi tehdään näin, mutta pojille, vaikka hän on tehnyt virheitä, keskustellaan, puhutaan että miksi on tehnyt näin, mutta tytöille tehdään ja voi olla, että hän joskus tekee saman virheen tai mikä lasketaan virheeksi, sanotaan ’hyvä, meidän poika on mies’. --Ja sitten me lähdettiin ihan kulttuurin kysymykseen ja alueelle, miksi niinkun lyödään tyttöä, me tiedetään miksi--.” (11/336)

Suomalaisen yhteiskunnan rooli. Dialogeissa laajemminkin esiintynyt kulttuurien ja maiden vertailu nousi esiin myös kasvatuksesta keskusteltaessa. Nähtiin, että suomalainen yhteiskunta vaikuttaa siihen, miten lasta kasvatetaan. Yhteiskunnan tehtävänä on puuttua väkivaltaiseen käyttäytymiseen, mitä pidettiin hyvänä asiana. Suomalainen yhteiskunta sai keskusteluissa myös kritiikkiä osakseen. Yhteiskunnan nähtiin esimerkiksi hyväksyvän sellaisia asioita, joita ei keskustelijoiden mielestä pitäisi hyväksyä. Tästä esimerkkinä oli lapselle puettava *niqab* ja huivi, joiden käyttöä perustellaan omaan kulttuuriin kuulumisella, eikä siihen sen vuoksi yhteiskunnan taholta puututa. Suomalainen yhteiskunta tukee oman kulttuurin säilyttämistä, vaikka keskustelijoiden mielestä huivin käyttö lapsella on pakottamista ja se on lasten oikeuksien vastaista. Väkivaltaa kasvatuksessaan käyttäviä ihmisiä kohdatessaan viranomaisten toivottiin myös käsittelevän asiat tasapuolisesti ja tasa-arvoisesti, riippumatta siitä, onko henkilö maahanmuuttajataustainen vai ei. Yhdessä keskustelussa nostettiin esiin myös koulun tärkeä rooli väkivallan tunnistamisessa, koska joskus lapsia saatetaan kieltää kertomasta kotona tapahtuvasta väkivallasta. Koettiin kuitenkin tärkeäksi, että lapsia ei tarkkailla vain etnisen taustan perusteella. Keskusteluissa pohdittiin myös alkuperäiseen kulttuuriin kuuluvan tiedon siirtämistä omille lapsille. Tämä koettiin tärkeänä, vaikka ymmärrettiin myös se, että lapset kasvavat suomalaiseen kulttuuriin eikä kotikulttuurin tapojen oppimista haluta pakottaa.

”Päinvastoin täällä lasta katsotaan siten, että hän on koko yhteiskunnan lapsi, ei ainoastaan minun. Täällä voit antaa rakkautta, iloa ja muuta hyvää kasvatusta, kunnes haluat nostaa kättäsi ja lyödä, silloin sun tehtäväsi on loppunut tässä. Hän ei ole enää sinun lapsesi. Eli koko yhteiskunta voi vastustaa ja puuttua. Koko ympäristö on vastuullinen siitä. Tottakai se on sun lapsesi, mutta koko yhteiskunta tulee vastuulliseksi. Tässä on ero.” (2/60)

Uskonto. Myös uskonnon merkitystä pidettiin pienessä osassa keskusteluja tärkeänä keinona rajojen asettamisessa lapselle. Uskonnon koettiin olevan tae lasten hyvälle käytökselle.

”Me perustetaan heidät uskonnolle, kun heillä on vahva uskonto, niin sitten on helpompi kasvattaa tai niin kuin-- kun heillä on vahva ja hyvä uskonto, sitten he tottelevat. Eli uskonto on side, he tottelevat ja hyväksyvät mitä määritellään. Jos heillä on oikea uskonto, ei mitään pelkoa, ei tapahdu mitään.” (38/1196)

5.2 Väkivaltaa koskevat näkemykset

Väkivalta osana kulttuuria. Väkiältä nousi keskusteluun myös yleisemmällä tasolla. Vaikka suurin osa osallistujista oli sitä mieltä, että väkiältä on kiellettyä, sen ilmentymistä pohdittiin ja se liitettiin toisaalta kulttuuriin, kuten aiemmin kasvatuksen yhteydessä tuli esiin. Keskusteluissa oltiin sitä mieltä, että toisten ihmisten väkivaltaiseen käyttäytymiseen pitäisi puuttua. Koettiin, että jos puhuminen väkivaltaisen henkilön kanssa ei auta tilanteeseen, voi ottaa yhteyttä eri tahoihin, kuten lastensuojeluun tai Mannerheimin Lastensuojeluliittoon.

Väkivallan käyttäminen itsepuolustuksessa nähtiin hyväksyttävänä, mutta väkivaltaista käyttäytymistä ei saisi itse aloittaa tai synnyttää. Väkivallan käyttämistä perusteltiin siis toisaalta kulttuuriin kuuluvana, mitä kuitenkin tarkasteltiin hyvinkin kriittisesti. Väkivallan käytön perusteleminen kulttuurisena piirteenä koettiin myös rasisiteena, jos itse ei kokenut olevansa väkivaltainen, vaikka edustaisikin tiettyä kulttuuria. Tällaiset käsitykset luovat ennakkoluuloja, joista monet kärsivät.

”Täällä katsotaan ja mustamaalataan miesten käytäntö, että kun tulet jostain kulttuurista, niin on etukäteen päätetty, että olet miesvaltainen, kidutat ja vangitset vaimosi ja lapsesi, olet aggressiivinen ja käyttäydyt väkivaltaisesti perheessä. Tämä on henkilökohtainen kokemus---. Täällä annetaan sellainen kuva, että koska olet mies ja tulet sieltä, olet väkivaltainen, kohtelet vaimoasi huonosti ja vangitset vaimosi ja lyöt lastasi. Tämä on valitettavasti kuva meistä, ja se on negatiivinen asenne, josta me kärsimme myöskin miehenä, huolimatta siitä, oletko tällainen vai et. Tämä on vähän huono juttu, mustamaalaaminen ja luokittelu.”
(4/130)

Keskustelussa koettiin, että väkivallan liittäminen automaattisesti kunniakulttuuriin kuuluvaksi osaksi on väärin, eikä väkivaltaa saisi automaattisesti nähdä osana kunniakulttuuria.

Henkinen väkivalta. Dialogeissa keskusteltiin siitä, että myös toisen henkilön sanallinen loukkaaminen ja pelottelu ovat väkivaltaa. Keskustelu henkisestä väkivallasta herätti pohdintoja osallistujien omista kokemuksista henkisestä väkivallasta ja syrjinnästä Suomessa.

”Joku ryhmästä kertoi, että joku meikäläisistä oli bussissa ja kaikki suomalaiset katsoivat tarkistavalla silmällä. Myös tämä on väkivaltaa, kun loukataan ihmisiä silmällä. Miksi et käyttäydy ihan tavallisesti, sä haluat silmällä sanoa hänelle jotain tai loukata häntä. Täähän on väkivaltaa, loukataan sun tunteita. Koska meillä ihmisillä on tunteita ja vaisto, me tiedetään onko tää katse rakkauden katse, onko ystävällinen vai vihakatse. Meillä on sellainen epämääräinen tulkkaus. Ihmisen aivot kyllä tulkkaa minkälainen katse, lapsesta alkaen tunnistetaan.” (19/603)

Osallistujien pohdinnoissa nousi vahvasti esiin näkemys, jonka mukaan henkisen väkivallan koettiin olevan toisinaan jopa vahingollisempaa kuin fyysisen väkivallan.

5.3 Seurustelua ja avioliittoa koskevat näkemykset

Seurusteluun liittyvässä keskustelussa oli huomattavissa yksi yhteinen piirre: perinteiden ja tapojen merkitys seurusteluun. Yksi puheesta löytyvä teema liittyy myös perinteiden merkitykseen ja vaikutuksiin: tytön tai naisen vastuu ja sen linkittyminen kunniakeskusteluun.

Perinteiden muuttaminen. Puheeseen seurustelusta ja avioliitosta liittyi tiiviisti keskustelu säännöistä, mikä on oikein ja hyväksyttävää ja mikä on väärin. Osassa dialogeja oli havaittavissa hyvin kriittisiä näkemyksiä perinteisessä kulttuurissa esiintyviä seurusteluun ja avioliiton solmimiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja kohtaan. Järjestettyä avioliittoa kritisoitiin siitä, että se aiheuttaa yllätyksiä, eivätkä ihmiset tunne toisiaan avioliittoon mennessään. Nähtiin, että tapoihin kuuluu myös se, että perhe valitsee lapselleen puolison, mitä ei pidetty hyvänä asiana. Osallistujat vertasivat Suomessa hyväksytyä tapaa seurustella ennen avioliittoa oman alkuperäisen kulttuurinsa mukaisiin tapoihin. He kokivat, että seurustelu on hyvä asia, joka antaa mahdollisuuden toisen ihmisen tuntemiseen. Eräässä näkemyksessä omiksi kutsuttuja perinteitä verrattiin kristittyjen tapoihin.

”Esimerkiksi kristityillä Irakissa on parempi kun muilla. He antavat luvan seurustella ennen naimisiinmenoa. He antavat tutustumisaikaa, mutta veljen pitäisi olla mukana. Esimerkiksi kristitty tyttö lähtee, mutta veli pitää olla mukana.” (22/696)

”Järjestetty avioliitto aiheuttaa yllätyksiä. Olisi hyvä, jos meillä olisi tämä seurustelu, koska meidän alueella ja kulttuurissa ei ole tai on tosi vähän. Voi olla, että yliopistossa ihmiset seurustelee tai naapuri, kun on aivan lähellä. Eli olisi hyvä että ei menisi niin, että mä seurustelen sun siskon kanssa tai sä järjestät meille aikaa... Olisi hyvä että suoraan. Aina pitää olla pelossa, että mitä tapahtuu.” (22/690)

Seurusteluun liittyviä sääntöjä ja perinteitä kritisoivien näkemysten mukaan seksi on ihmisen luonnollinen tarve, joka kuuluu ihmisten väliseen kanssakäymiseen ja seurusteluun. Nähtiin, että koska perinteisen kulttuuriin mukaan seksi ei ole hyväksyttävää ennen avioliittoa, ihmiset eivät aina tiedä miksi menevät naimisiin, ovatko syynä ainoastaan seksi ja halut. Osa keskustelijoista oli sitä mieltä, että avioliitossa on kyse vain omaisuudesta, muuten eroa avoliittoon ei nähty. Osa oli tätä mieltä, koska omat lapset olivat valinneet avoliiton. Osalle naimisiin meneminen ja avioliitto merkitsevät perhe-elämää sekä tunteiden ja ajatusten luotettavaa jakamista.

Perinteiden objektiiviseen ja kriittiseen tarkasteluun liittyi myös perinteiden muuttaminen, kuten esimerkiksi nuorten seurustelun hyväksyminen. Keskusteluissa todettiin, että huonoiksi katsottavia tapoja pitäisi yrittää muuttaa. Perinteiden muuttamista vaikeuttaa kuitenkin yhteisöstä tuleva paine, joka vaikuttaa yksilön käyttäytymiseen ja ajatusmaailmaan huomattavan paljon. Paine näyttäytyi puheissa muiden ihmisten juoruiluna ja pahan puhumisena selän takana. Kuitenkin painotettiin, että muiden mielipiteistä ei pitäisi välittää, vaan jokaisen tulisi elää omaa elämäänsä huolimatta muiden arvostelusta.

”Ympäristö myöskin ruokkii perinteisiä, ympäristö ruokkii sellaisia käsityksiä. Jos (vanhemmalle) on normaalia että hänen tyttärensä seurustelee, mutta ympäristö ja yhteisö vaikuttaa siihen negatiivisesti, että hänen tyttärensä seurustelee ja kun hän lähtee kahvilaan ja hänen selän takana puhutaan, että ’katso, hän on hyväksynyt, että hänen tyttö on huora’. Se vaikuttaa siihen, että hän muuttaa asennettaan, vaikka hän ei olisi samaa mieltä, mutta ympäristöllä on tosi negatiivinen vaikutus.” (27/277)

”Voimme kaikki olla eri mieltä asioista, mutta mielestäni jokaisella on vapaus päättää miten elää tässä yhteiskunnassa. Täällä keksitään huhupuheita yhteisöissä, esimerkiksi afgaani- tai kurdiyhteisöissä, seurustelevista ihmisistä. Kerrotaan huhupuheita tytöistä. Jos perheen poika seurustelee, perhe voi olla ylpeäkin, pojasta on tullut mies. Kun tyttö seurustelee, hänestä tulee huora ja hän käyttäytyy huonosti ja hän on tehnyt paha. Jos parisuhteen ulkopuolella pojalle syntyy lapsi, hän on ihan normaali, mutta jos tytölle sellainen lapsi, hänestä puhutaan... Lapsi on äpärä ja äitiä nimitetään huoraksi.” (8/241)

Keskustelijoiden näkemyksissä korostui näkemys nuoren sukupolven mahdollisuudesta muuttaa seurustelua ja avioliittoa koskevia käytäntöjä. Eräs esimerkki kertoi työstä, joka halusi vastoin vanhempien tahtoa mennä naimisiin rakastamansa pojan kanssa. Tytär oli hankkinut isälleen lähestymiskiellon tämän uhatessa tappaa tyttärensä, jonka jälkeen pari oli saanut toisensa.

Perinteiden merkitys. Yhdessä dialogityöpajassa seurustelun hyväksymisestä puhuttaessa toistui oletus asioiden oikeellisuudesta. Keskustelussa kuvailtiin, millainen yhdessäolo on

sallittua ja millainen ei ole sallittua. Seurustelu on sallittua silloin, kun ollaan kihloissa, jonka jälkeen mennään naimisiin, mutta jonka aikana seksi ei ole sallittua.

”Meillä ei ole sellaista juttua.” (38/1217)

”Hänen uskonto laittaa rajat hänelle, että hän ei tee sitä.” (46/1422)

”Voi kestää viisi vuotta kun he ovat kihloissa, kun valmistuu yliopistosta, he voivat mennä naimisiin. Vanhempien pitäisi tietää tilanteesta, että hänellä on poika(ystävää). Virallisesti pyydetään kättä.” (48/1489)

”On kuitenkin jotain rajoituksia.” (48/1494)

Kun osallistujilta kysyttiin mitä he ajattelisivat, jos heidän teini-ikäinen tyttärensä seurustelisi esimerkiksi suomalaisen tai alkuperäisestä kulttuurista tulevan pojan kanssa, osa vastasi, että kotimaassa joku luultavasti kuolisi. Kuolemaa ei itsessään selitetty, sillä oletus oli, että osallistujat tiesivät syyn. Keskustelijat esittivät dialogin ohjaajalle kysymyksiä siitä, onko Suomessa lasten seurustelu sallittua. Näitä kysymyksiä saattaa selittää osallistujien lyhyt maassaoloaika. Monessa näkemyksessä kiellettiin seurustelun olemassaolo tai se, että oma lapsi seurustelisi. Joissakin näkemyksissä todettiin, että 18-vuotias on jo itsenäistymässä eikä häntä siksi voi valvoa, mutta jos lapsi on kasvatettu hyvin, hän ei tee väärin eli seurustele. Toisaalta seurustelun mahdollisuus kuitenkin myönnettiin, mutta se nähtiin virheenä tai uutuudenviehätyksenä, jolloin lapsi saattaa kokeilla seurustelua uudessa ympäristössä Suomeen tultuaan. Nähtiin kuitenkin, että ymmärrettyään virheensä lapsi palaa takaisin oikealle tielle. Joissakin näkemyksissä seurustelu nähtiin mahdollisena pojille tai miehille, mutta seurustelu on kuitenkin useimmiten salaista ja seksi kiellettyä.

”Voi olla, että lapsi haluaa kokeilla aluksi kaikkea, kun tulee uuteen paikkaan ja kulttuuriin.” (38/1222)

Aviottoman lapsen syntymä herätti yksimielisiä näkemyksiä, joiden mukaan nuorten olisi mentävä naimisiin, tai muuten joku saisi surmansa.

”Tämä on iso ongelma, voi olla että tapahtuu surma.” (48/1506)

Kaikkia näkemyksiä yhdisti se, että niitä ei perustettu omille kokemuksille tai tuntemuksille, vaan ne pikemminkin perusteltiin faktoina, joille ei esitetty vaihtoehtoja.

Tytön vastuu. Keskustelussa esiintyi näkemyksiä, joiden mukaan miehillä tai pojilla voi olla seurustelusuhteita, joista kukaan ei tiedä. Näiden näkemysten mukaan tällaiset suhteet eivät ole rakkaussuhteita, vaan jotain muuta. Vaikka mies sanoisi rakastavansa tyttöä, hän ei silti välttämättä tarkoita sitä. Vastuun suhteen laadusta nähtiin olevan työllä tai naisella, jonka pitäisi varmistaa, onko kyse rakkaudesta ja lopulta avioliitosta vai jostain muusta. Ajateltiin myös, että jos tyttö seurustelee ilman aikeita mennä avioon, on poika vakuuttunut siitä, että työllä on ollut muitakin kumppaneita eikä poika siten halua avioon tytön kanssa. Toisaalta siis seurustelun nähdään olevan mahdollista ja jopa sallittua pojille, mutta tytöille seurustelua ei hyväksytä. Tyttöjen nähtiin olevan vastuussa myös poikien käyttäytymisestä.

”Tytön pitäisi kahden, kolmen tai neljän viikon ajan katsoa ja sanoa että tule pyytämään kihloihin, pyytämään kättä vanhemmilta.” (47/1463)

”Tytöjen tehtävä, pitäisi tietää että seurustelee ko hän ihan oikeasti, ja hän on valmis, ihan alussa pitäisi testata että ei lähtee mukaan.” (48/1483)

Toisessa dialogissa osallistujat pohtivat seurustelua kriittisemmin. Osallistujat pohtivat sitä, mikä saa vanhemmat suuttumaan, jos tyttö on rakastunut poikaan. Vastauksena suuttumukseen nähtiin pelko perheen kunnian menettämisestä. Kunnian menettäminen liitettiin tytön huonoon käyttäytymiseen eli seurustelemiseen, joka vaikuttaa koko perheeseen.

”Jos tyttö on seurustellut, niin koko perheelle on häpeä ja on tehnyt jonkun virheen. Tytöille seurustelu on häpeä, on menettänyt kunnian ja on loukattu, mutta pojille ei. Tunnetaan, että poika, hän rakastaa jotain tyttöä ja hän seurustelee jonkun tytön kanssa, tulee ihan sellainen ylpeä. Tää on ihan sellainen perinteisessä kulttuurissa, yleinen kuva on näin. Esimerkiksi jos mies saa pojan avioliiton ulkopuolella, se on perheelle ihan ok, mutta jos tyttö seurustelee tai on parisuhteessa ja saa lapsen, se on paha.” (27/871)

”Joku tyttö rakastanut poikaa, ja vanhemmat suuttuneet tytölle. Mikä on ensimmäinen vaikutelma? Mietittiin mikä on aiheuttanut että he ovat vihaisia. Heille se tarkoittaa kunnian menettämistä koko perheelle. Ensimmäisenä tulee mieleen että tyttö aiheuttaa kunnian menettämisen. Pelko kunnian menettämisestä.” (28/893)

Vanhempien suuttumukseen mahdollisena syynä nähtiin myös pelko oman lapsen menettämisestä. Tämä selitettiin siten, että vanhemmat pelkäävät miespuolisen henkilön jakavan tyttären heidän kanssaan, eikä tytär enää kuulukaan vain vanhemmille. Tyttären voi viedä, mutta poika sen sijaan tuo omalle perheelleen jotain lisää. Poikaa kuvailtiin omassa perheessään kivijalkana, joka tuo, mutta ei vie.

5.4 Kulttuuria koskevat näkemykset

Kaikki dialogityöpajojen teemat liittyvät kulttuuriin jollakin tapaa ja teemat menevät osittain päällekkäin. Kulttuurista puhuttiin kuitenkin myös itsessään käsitteenä, pohdittiin mitä se on. Kulttuuri nousi keskusteluun etenkin yhdessä työpajassa.

Alkuperäisen kulttuurin säilyttäminen. Vaikka kulttuuria ei suoranaisesti dialogeissa määritelty, siitä puhuttiin yhteisön yhteiseksi koettuina piirteinä, tapoina ja perinteinä. Osa dialogeissa esiintyvistä näkemyksistä korosti kulttuurin muuttumista ja muuttamista. Keskustelu kasvatukseen ja seurusteluun liittyvistä kulttuurisistakin eroista viritti kulttuurikysymyksiin syvemmin. Joidenkin näkemysten mukaan alkuperäisen kulttuurin edustajat usein korostavat kulttuurin merkitystä toiminnassaan ja elämässään, mikä aiheuttaa sen, että joitakin sääntöjä ja perinteitä noudatetaan kyseenalaistamatta. Näkemyksissä muistutettiin, että kulttuuria ei pitäisi verrata pyhään asiaan tai jumalaan, kuten moni ihminen tekee. Joidenkin osallistujien mielestä kulttuurin mukaisia tapoja ja perinteitä on yritettävä muuttaa, jos ne ovat huonoja ja haitallisia. Myös sitä pidettiin huonoja asiana, jos haitallisista asioista ei pystytä puhumaan, vaan niitä pidetään tabuina.

”Me tehtiin kulttuurista jumala tai pyhä, että käytetään että ’tää on mun kulttuuri’. Kulttuuri ei ole jumala. Se on väärin, koska ei tarkoita että kulttuuri on virheetöntä. Kulttuuri voi olla huonoa. 60% mun kulttuurista on huonoa, voin

heittää roskeen. Ei mun tarvitse pitää huonoa kulttuuria. Mun kulttuurin syillä voin edistytää itseäni tässä yhteiskunnassa ja voin käyttää hyväksi mun perhettä, lapsia ja naisia. Sanotaan, että mun kulttuuri sallii tämän, se on ihan vitsi.” (3/67)

”Ja ryhmässä oltiin sitä mieltä, että ei meidän pitäisi tehdä kulttuurista niin kuin sellaista jumalaa, että et voi koskea, et voi muuttaa, mitä niin kuin islamilaiset ottaa koraanin pyhänä, että kaikki asiat ja kaikki käytännöt heidän elämässä-- Että ei meidän pitäisi ottaa kulttuuria sellaisena pyhänä ja sillä kulttuurilla tuomitaan ihmisiä. Eli kulttuuri ei ole sellainen pyhä juttu. Että kaikki lähetään takaisin ihan mitä on tuhansia vuosia ollut... Sen takia että kulttuuria ei pitäisi käsitellä sillä lailla.” (12/347)

Osassa näkemyksiä painotettiin ihmisen elämään kuuluvien vapauksien merkitystä. Pidettiin tärkeänä, että ihmisellä on vapaus ylläpitää alkuperäistä kulttuuriaan ja säilyttää esimerkiksi uskontonsa, mutta se ei saisi rajoittaa muiden ihmisten elämää ja vapautta. Sananvapauden nimessä ei saa esimerkiksi harjoittaa huonoja perinteitä, jotka rajoittavat muiden ihmisten elämää. Keskustelu perinteiden säilyttämisestä herätti myös ajatuksia siitä, pitääkö toisia ihmisiä aina kunnioittaa. Erään näkemyksen mukaan ihmisiä tulee kunnioittaa ihmisyyden vuoksi, mutta kaikkia mielipiteitä ei tarvitse kunnioittaa. Kyseisessä dialogissa uskonnollisuus herätti ristiriitaisia ajatuksia ihmisen kunnioittamisesta.

”--Kunnioitetaan ihmistä ihmisenä, ei ihmisen ajatusmaailmaa tai mielipidettä. Koska voi olla, että en pysty kunnioittaa hänen mielipidettään, voi olla että hänellä on todella epäinhimillinen ajatus, sen takia mä en voi. Joku islamilainen äärimmäinen, en voi kunnioittaa häntä, koska hän käyttäytyy epäinhimillisesti tai antaa mielipiteitä. En voi kunnioittaa hänen ajatuksiaan, mutta mä kunnioitan häntä niinkun ihmisenä. Mutta hänen ajatuksiaan mä en kunnioita.” (26/823)

”Jos esimerkiksi joku muslimi tulee, mä kunnioitan häntä ja hänellä on vapaus ja oikeus, mutta samaan aikaan en kunnioita jos hän vaikka lähtee naimisiin neljän naisen kanssa. Mä en kunnioita sitä.” (27/860)

Dialogeissa esiintyneestä puheesta oli havaittavissa keskustelijoiden itsensä luokitteluun tiettyyn kulttuuriin kuuluvaksi. Puheesta oli toisaalta löydettävissä kulttuuriin ja yhteisöihin

liittyviä yleistyksiä. Toisaalta haluttiin kuitenkin muistuttaa, että yleistyksiä ei pitäisi tehdä ja että eroja on myös etnisen taustan omaavilla ihmisillä, eikä sen vuoksi voi tehdä yleistyksiä. Toisaalta nähtiin, että jokaisella on oma henkilökohtainen kulttuurinsa.

”Vaikka tässä ryhmä on kurdinkielinen ja meillä on kurdikulttuuri, silti jokainen on... Joku asunut Suomessa pitkään ja joku lyhyen ajan... Me tullaan eri kaupungeista ja alueelta, joku kurdialueelta Iranista ja joku Irakista. Eli ei meidän pitäisi yleistää kulttuuria, esimerkiksi ”somalikulttuuri” tai ”se kulttuuri” tai ”arabikulttuuri”, koska jokaisella meistä on kotona oma kulttuuri myöskin.” (17/525)

”Meidän pitäisi poistaa sellainen yleistäminen, että ’arabikulttuuri on huono’ tai ’somalikulttuurissa kaikki on näin’ tai afgaanikulttuuri tai kurdikulttuuri... Että yleistäminen pitäisi poistaa meidän aivoista.” (17/531)

Eräässä näkemyksessä huomautettiin, että uskonnollinen ja sosiaalinen kulttuuri tulisi erottaa toisistaan, ja että osallistujien kulttuuri on enemmän sosiaalinen kuin uskonnollinen. Sosiaalisen kulttuurin koettiin olevan vapaampi kulttuuri, jossa on myös paljon kauniita asioita. Yksi osallistujista koki, että vaikka hän eläisi Suomessa 500 vuotta, hän ei tulisi koskaan suomalaiseksi, koska hän haluaa säilyttää oman kulttuurinsa kauniit asiat.

Yhteiskunnan tuki kulttuurin säilyttämisessä. Dialogia käytiin myös siitä, että Suomessa maahanmuuttajia tuetaan oman kulttuurin ylläpitämisessä. Toisaalta sen nähtiin koskevan Euroopan maita yleisesti. Suomalainen yhteiskunta sai yhdessä dialogissa kritiikkiä osakseen, koska sen nähtiin tukevan myös kulttuuriin kuuluvia haitallisia perinteitä, kuten huivin pukeminen lapselle. Nähtiin myös, että kulttuurin tukeminen saattaa vahvistaa tapoja, jotka aiemmin eivät kuuluneet henkilön elämään. Osassa näkemyksiä koettiin, että kulttuurin ylläpitäminen ja tukeminen aiheuttavat sen, että jotkut yksilöt ja yhteisöt eivät kotoudu ja sopeudu suomalaiseen yhteiskuntaan. Toisessa dialogityöpajassa taas katsottiin tärkeäksi, että esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityöntekijän tulisi tuntea asiakkaan kulttuuria, jotta hän tietää kuinka lähestyä ja käsitellä asioita.

”Haluaisin vahvistaa sitä, että tämä kulttuurin tukeminen aiheuttaa sen, että on ihan pieni yhteisö, jokaisella on oma kulttuuri, ja vaikuttanut siihen, että joku ei

pysty kotoutumaan ja sopeutumaan tähän maahan. On niin kuin laitettu joku raja ja kupla tämän porukan ja kulttuurin päälle. Aiheuttanut myös sen, että he ovat omissa oloissaan eivätkä pystyneet sopeutua ja kotoutumaan. Jos tätä (oman kulttuurin) tukemista ja vahvistamista ei olisi vahvasti, olisi parempi.” (3/90)

”On huono puoli myöskin, että Suomi tukee sitä, eli tukee mun omaa kulttuuria. Esimerkiksi jos aiemmin kotimaassa en ottanut huomioon jotain, niin nyt täällä haluan säilyttää sen. Ja täällä myöskin vahvistetaan. Vaikka kotimaassa en ottanut huomioon tai välittänyt siitä, mutta täällä tuetaan, että voin säästää sen. Voi olla, että joku kotimaassa ei rukoillut moskeijassa, mutta täällä hän haluaa moskeijan.” (3/72)

Miehen valta. Yhdessä dialogityöpajassa käsiteltiin konkreettisia eroja kulttuurien ja maiden välillä. Kulttuureja nähtiin yhdistävän sukupuolten välinen epäoikeudenmukaisuus. Osassa näkemyksiä nähtiin, että miehen valta näkyy esimerkiksi palkassa. Naiset näkivät, että ”kotimaan” miehissä ja suomalaisissa miehissä on se ero, että suomalainen mies välttää velvollisuutensa kotitöissä, vaikka molemmat puoliset kävisivät töissä, mutta kotimaassa työnjako on selvä: nainen hoitaa kodin ja mies elättää naisen käymällä kodin ulkopuolella töissä.

Uskonnon vaikutus. Yhdessä dialogissa keskusteltiin siitä, millainen vaikutus uskonnolla on kulttuuriin ja ihmisten elämään. Keskusteluissa nousi esiin näkökulma, jossa uskonto määrittelee moraalin. Uskonnolla nähtiin olevan rooli siinä, milloin ihminen nähdään moraalittomana tai kunnianttomana. Esimerkkinä tästä annettiin alkoholin käyttö muslimiyhteisössä. Keskustelussa nousi esiin myös se, että alkuperäisessä yhteisössä uskonnolla on suuri vaikutus myös uskonnottoman ihmisen elämään. Uskonnolla nähtiin olevan vaikutusta myös politiikkaan, mitä verrattiin siihen, että Suomessa valtio ja uskonnon harjoittaminen ovat erillään toisistaan. Eräässä näkemyksessä todettiin, että esimerkiksi ”kommunistin ja uskonnollisen, islamilaisen henkilön” välillä ei ole eroa, vaan molempien tavoitteena on saada valta ja kumota toinen osapuoli. Koska uskonto nähtiin osana valtiota, sen nähtiin vaikuttavan myös ihmisten yksityiselämään.

”Vaikka en rukoile tai paastoa enkä ole sitoutunut mihinkään uskontoon, mun mielipiteet ja käytännöt on uskonnon vaikutuksen alla. Kun tulin Suomeen... Se

tarkoittaa, etten ole vapaa henkilö. Uskonto tekee minusta ilman että tiedän, uskonto on vanginnut minut, en ollut vapaa. Olen harrastanut politiikkaa ja oma puolueeni on taistellut toisen puolueen kanssa ja tuli sisällissota ja mä osallistuin siihen ja... Politiikka on määritelty, tai uskonto, se on ohjannut mua. En omistanut omaa ajatusmaailmaani. (5/162)

”Puolue tässä maassa on eri tavalla kuin meidän maassa. Täällä puolueet voi osallistua elämään ja on sivistyneesti mukana valtiossa. Myöskään uskonto ei puutu niin paljon. Meillä uskonto puuttuu joka paikkaan ja valtioon, uskonto puuttuu kouluunkin. Uskonto harrastaa politiikan roolin. Uskonto puuttuu kouluun ja päiväkotiin ja kaikkeen. Uskonto ei ole ulkopuolinen politiikasta. Täällä uskonto on ulkopuolinen, jätetty ihan erikseen. Uskonto puuttuu siihen miten pukeudun. Kun uskonto puuttuu politiikkaan ja valtioon, ei enää voi olla uskonto sen edessä hiljainen, koska se puuttuu sun yksityiselämään.” (6/174)

Sen, että uskonnolla on ollut suuri vaikutus myös tunnustuksettoman ihmisen elämään aiemmin elämässään, koettiin olevan haaste uudessa yhteiskunnassa, jossa asiat ovat eri tavalla. Ihmistä, joka ei ole väkisin elänyt uskonnon vaikutuksessa, kuvattiin vapaana.

Kunnian ulottuvuudet. Kunniaan liittyvät kysymykset nousivat dialogeissa usein esiin, mutta kaikissa työpajoissa niistä ei keskusteltu suoraan. Dialogissa, jossa kunniaa puhuttiin suoraan, näkemykset olivat yhdenmukaisesti kriittisiä. Eri vaiheissa dialogia nousi esiin näkemyksiä, joissa alkuperäistä kulttuuria kuvattiin kulttuurina, jossa vaimo ja lapset ovat miehen omaisuutta, eikä omaisuuteen saa koskea ilman miehen lupaa. Nähtiin, että tästä syystä tytön elämää rajoitetaan eikä tyttö esimerkiksi saa seurustella. Näkemyksistä ilmeni, että tytön vääränlainen, sääntöjen vastainen käyttäytyminen voi johtaa miehen tai perheen kunnian menettämiseen. Tällaisia voivat olla esimerkiksi epäsopeva pukeutuminen tai seksin harrastaminen. Näkemysten mukaan kyseessä on vanha perinne, joka elää edelleen.

”Meillä on sellainen kulttuuri tai Lähi-idän kulttuuri ylipäänsä on sellainen omistaminen tai sellainen, että jos joku koskee meidän omaisuuteen niin varmasti koskee meidän kunniaan.” (25/780)

”Tää oli ihan yleinen käsitys, omistat vaimon ja hevosen, maata, vaikka tontin. Tontti ei kuulu niinkun vaimo samalla tavalla, mutta me käsiteltiin että sä omistat, sä olet omistaja.” (18/562)

”Kun sä kosket mun tyttöön, sä kosket mun namusiin, mun kunniaan. Jos halutaan ihan loukata sinua-- Jos sulla on aasi kotona, maatilalla, lähetään leikkimään hännällä, aasin hännällä. Se tarkoittaa että me loukattiin sun kunniaa. Että sulla ei ole kunniaa. Se on vanha perinne, mistä se on tullut, omistaminen. Kosketaan, tehdään, otetaan pois pala, sitten kunnia lähtee. Eli jos joku koskee siihen, pitäisi saada multa lupa. Silloin voi koskea, ei loukata toisen kunniaa.” (18/565)

Näkemyksen mukaan on väärin, että seksillä on kunniakulttuurissa korostunut rooli. Koettiin myös vääräksi, että väkivaltaa pidetään yleisesti kunniakulttuuriin kuuluvana piirteenä. Eräässä näkemyksessä kunniamurhaa verrattiin Suomessa tapahtuneisiin tapauksiin, joissa mies on tappanut puolisonsa mustasukkaisuuden vuoksi.

Keskustelussa kunniallisuus liitettiin toisaalta miehen kykyyn huolehtia perheestään. Osallistujien näkemysten mukaan miestä voidaan pitää kunnianttomana, mikäli hän ei pysty pitämään huolta perheestään tai jos hän ei esimerkiksi pysty puolustamaan omaa maataan sodan syttyessä, vaan lähtee pakoon. Osan mielestä kunniaa käsitteenä tai ilmiönä ei ole mitään positiivista, vaan se perustuu toisten ihmisten loukkaamiseen.

Joidenkin keskustelijoiden mukaan ympäristön paine, häpeä ja pelko kunnian menettämisestä saattavat joskus työntää ihmisen tekemään itsemurhan, ja naisten nähtiin yrittävän itsemurhaa enemmän kuin miesten, nimenomaan paineen takia.

”Mielestämme naiset yrittävät enemmän itsemurhaa, koska heihin kohdistuu enemmän painetta meidän maissamme, ei tässä maassa, koska kukaan ei puolusta häntä, ei uskonto, ei yhdyskunta, ei kulttuuri... Ei vanhemmat, ei perhe ja lopussa hän tuntee olevansa tosi yksin.” (20/616)

6 AKKULTURAATIOASENTEET KULTTUURIEN KOHDATESSA

Tutkimuskysymykseen akkulturaatioasenteiden ilmenemisestä dialogeissa on etsitty vastausta käyttämällä John W. Berryn (1997) akkulturaatiostrategioiden nelikenttää. Nelikentän neljästä strategiasta dialogeissa oli löydettävissä kahta erilaista: integraatiota ja separaatiota. Strategioiden sijaan voidaan puhua asenteista, jotka tässä ilmentävät maahanmuuttajataustaisten henkilöiden suhtautumista omaa alkuperäistä sekä valtaväestön edustamaa kulttuuria kohtaan. Yksilöt (ja ryhmät) pohtivat omaa arvomaailmaansa ja sitä, kuinka relevanttia on ylläpitää suhteita omaan alkuperäisyhteisöön ja toisaalta valtaväestöön. Tarkoituksena ei ole mitata akkulturaation astetta, vaan tarkastella suhtautumistapoja, joita olen tarkastellut motivaation sekä esimerkiksi positiivisten ja negatiivisten asenteiden näkökulmasta. Integraatio ja separaatio ovat molemmat kollektiivisia vaihtoehtoja, jotka toteutuakseen tarvitsevat tuen oman yhteisön jäseniltä (Berry 1997, 9–11).

6.1 Integraatioasenteet kulttuuri- ja kasvatust keskusteluissa

Berryn (1997) nelikentässä kysytään, missä määrin halutaan tai on kannattavaa ylläpitää suhteita vallitsevaan yhteiskuntaan ja missä määrin halutaan ylläpitää ja säilyttää oma identiteetti sekä suhteet omaan ryhmään ja sen edustajiin. Kun yksilöllä on halua ylläpitää suhteita molempiin ryhmiin, kyseessä on integraatio. Integraatio nähdään tilanteena, jossa maahanmuuttaja osallistuu täysivaltaisesti yhteiskunnan toimintaan ylläpitäen samalla kulttuurista identiteettiään.

Dialogityöpajoissa esiintyvät integraatioasenteet näkyivät siinä, miten kulttuurisiin erilaisuuksiin suhtauduttiin ja miten etenkin kulttuuriin liittyvistä asioista puhuttiin. Yhtä dialogityöpajaa leimasi sen osallistujien kriittiset näkemykset omaksi kokemastaan kulttuurista. Toisaalta puheessa tuli vahvasti esiin identifioituminen omaan alkuperäiseen yhteisöön ja sen arvoihin, ja toisaalta kulttuuriin kuuluvia tapoja ja perinteitä tarkasteltiin ulkopuolelta arvioiden. On huomattava, että osallistujat itse määrittelivät kulttuuriin kuuluvia asioita. Dialogeissa keskustelua herätti väkivalta ja miehen valta, ja vaikka ne toisinaan yhdistettiin kulttuuriseksi ominaisuudeksi, niitä kuitenkin paheksuttiin eivätkä osallistujat itse kokeneet olevansa väkivaltaisia. Integraatioasenteet ilmenivät suomalaisten tapojen ja oman alkuperäisen

yhteisön tapojen ja arvojen vertailussa. Keskusteluista on myös havaittavissa, että kulttuurin käsitettä ei ole helppoa määritellä. Näkemyksissä identifioitiin Lähi-idän kulttuuriin, arabikulttuuriin, irakilaiseen kulttuuriin ja kurdikulttuuriin. Vahvimmin integraatioasenteet näkyivät juuri kulttuurista puhuttaessa. Osassa keskustelua pohdittiin kulttuuriin katsottavien perinteiden muuttamista ja kulttuurin kehitystä ja muutosta. Toisaalta keskusteluissa haluttiin ymmärtää oman yhteisön perinteitä ja toisaalta niitä haluttiin muuttaa. Tapojen muuttamisesta puhuttiin itsessään, eikä sitä niinkään yhdistetty siihen, että sitä olisi muutettava vain uudessa ympäristössä. Karmela Liebkindin (1994b) tutkimus vietnamilaisten pakolaisten akkulturaatiosta Suomessa osoittaa myös, että vaikka henkilö pitää itseään vietnamilaisena, se ei sulje pois sitä, etteikö hän voisi suuntautua paljon myös suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin (Mt. 1994b, 175). Phinneyn (1990) mukaan ihminen voi kokea sekä positiivisia että negatiivisia asenteita omaa etnistä yhteisöään kohtaan. Positiivisesta asenteesta kertovat esimerkiksi ylpeys ja tyytyväisyys omaan yhteisöön ja negatiiviset asenteet heijastuvat muun muassa tyytymättömyytenä, alemmuudentuntona ja oman kulttuurisen identiteetin piilottamisena. (Mt., 504–505.)

”Meidän mielestä kulttuuri ei ole jumala, sen takia että kulttuurissa on virheitä, huonoja juttuja ja hyviä myöskin. Ei tarkoita sitä että meidän pitäisi toteuttaa ihan kaikki mitä on omassa tai vanhassa ja perinteisessä kulttuurissa, mitä on ihan alkuperäisessä kulttuurissa, ei pitäisi noudattaa ihan kaikkea, koska ei välttämättä kaikki kulttuurissa täydellinen, sen takia ei tarvi ottaa pyhänä.”
(12/354)

”Kun puhutaan kulttuurista, pitäisi puhua sen rinnalla myös vapauksista. Että minun kulttuurini ei vaikuta muiden ihmisten vapauteen. Kun pidetään oma kulttuuri, se vaikuttaa negatiivisesti hänen elämäänsä, se vaikuttaa vapauksiin. Silloin pitäisi laittaa piste. Siihen asti kulttuuri sallitaan, esim. jos joku laittaa huivin päälleen, se ei vaikuta mun elämäänsä. Mutta kun koskee koko yhdyskuntaa, se vaikuttaa muihin. --Vapauden nimissä mä voin harrastaa omaa kulttuuria, mutta se ei saa negatiivisesti vaikuttaa muiden elämäänsä ja ympäristöön. Ei pitäisi sekoittaa kulttuuria ja vapautta ja sivistynyttä elämää.” (4/108)

Saman dialogityöpajan keskusteluissa nousi selvästi esiin myös oman yhteisön ja kulttuurin arvostaminen ja sen säilyttämisen tärkeys. Näkemykset, joissa perinteitä kritisoiitiin, nähtiin myös, että omaan kulttuuriin kuuluvia asioita halutaan myös säilyttää.

”Vaikka eläisin 500 vuotta täällä, en tulisi suomalaiseksi. Myös minun kulttuurissani on kauniita asioita, jotka haluan pitää.” (3/87)

Dialogin puheenvuoroissa painotettiin sitä, että oman kulttuurin ylläpitäminen on hyvä asia, kunhan sen perusteella ei rajoiteta muiden ihmisten elämää. Keskustelijoiden mukaan moni ihminen saattaa uudessa maassa haluta säilyttää sellaisia asioita, jotka eivät aiemmin kuuluneet hänen elämäänsä. Tämä nähtiin osin seurauksena siitä, että Suomi yhteiskuntana tukee maahanmuuttajien oman kulttuurin säilyttämistä.

”On huono puoli myöskin, että Suomi tukee sitä, eli tukee mun omaa kulttuuria. Esimerkiksi jos aiemmin kotimaassa en ottanut huomioon jotain, niin nyt täällä haluan säilyttää sen. Ja täällä myöskin vahvistetaan. Vaikka kotimaassa en ottanut huomioon tai välittänyt siitä, mutta täällä tuetaan, että voin säästää sen. Voi olla, että joku kotimaassa ei rukoillut moskeijassa, mutta täällä hän haluaa moskeijan.” (3/72)

Oman kulttuurin tukeminen on osa Suomen integraatiopolitiikkaa, ja sen tarkoituksena on edesauttaa henkilön ja yhteisöjen kotoutumista yhteiskuntaan. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 11–13) Kyseisen dialogin osallistujien näkemyksissä painotettiin kuitenkin sitä, että omaa kulttuuria tuetaan liikaa, mikä vaikeuttaa joidenkin kotoutumista. Sitä, mitä kulttuurin tukeminen käytännössä on, ei kuitenkaan dialogissa käsitelty. Näkemysten mukaan kulttuurin tukeminen aiheuttaa sen, että myös vahingollisia asioita hyväksytään. Osallistujat siis kokivat, että oman kulttuurin tukeminen aiheuttaa pikemminkin separaatiota kuin integroitumista.

”Haluaisin vahvistaa sitä, että tämä kulttuurin tukeminen aiheuttaa sen, että on ihan pieni yhteisö, jokaisella on oma kulttuuri, ja vaikuttanut siihen, että joku ei pysty kotoutumaan ja sopeutumaan tähän maahan. On niin kuin laitettu joku raja ja kupla tämän porukan ja kulttuurin päälle. Aiheuttanut myös sen, että he ovat omissa oloissaan eivätkä pystyneet sopeutua ja kotoutumaan. Jos tätä (oman kulttuurin) tukemista ja vahvistamista ei olisi vahvasti, olisi parempi.” (3/90)

Dialogissa pohdittiin myös lasten kasvamista kahden kulttuurin vaikutuksessa. Dialogista oli nähtävissä kaksi lähes vastakkaista näkökulmaa, joista toisen mukaan lapset kasvavat suomalaisten normien ja kulttuurin mukaan teini-ikäisiksi asti, jonka jälkeen kiinnostuvat vanhempien kulttuurista ja alkavat noudattaa sen mukaisia tapoja. Toisen näkemyksen mukaan lapset taas kuuntelevat vanhempiaan ja hyväksyvät vanhempien kulttuurin teini-ikään saakka, jonka jälkeen he kiinnostuvat suomalaisista ikätovereista ja heidän toiminnastaan. Näkemyksessä todetaan kuitenkin, että teini-ikäinen saattaa irtaantua suomalaisista nuorista, jos häntä ei hyväksytä mukaan, ja tämä voi johtua siitä, että hän ei juo alkoholia. Näkemyksistä on huomattavissa oletus siitä, että vanhempien ja lasten sopeutuminen ja suhtautuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ovat erilaisia ja eriaikaisia. Keskustelussa nousi esiin myös se, että koska lapsilla on kaksi kulttuuria, koti- ja koulukulttuuri, voi aiheutua ongelmia. Tätä ei kuitenkaan perusteltu enempää.

Keskusteluissa ilmeni, että vanhemmat haluavat tukea lasten kasvamista suomalaisessa yhteiskunnassa ja omaksuvan suomalaiseen elämäntapaan kuuluvia asioita, mutta samalla he haluavat myös opettaa lapsille omaan kulttuurin kuuluvia arkisia asioita.

”Omien lasten kanssa yritän antaa tilaa lapsena, mutta samalla haluaisin antaa tietoa joskus, jostain asiasta pitäisi ilmoittaa lapselle että ’nyt sun pitäisi tietää tai osata’-- Mutta toisaalta en halua pakottaa, aina ei tarvitse osata tai tietää tästä asiasta.” (6/184)

Keskusteluissa tuli vahvasti ilmi yhteisön vaikutus yksilöiden asenteisiin ja elämään. Koettiin, että yhteisössä vahvasti vallalla olevat perinteiset arvot ja yhteisön sisältä tuleva paine pitävät yhteisön jäsenet kiinni tavoissa ja perinteissä. Yksilön on tällöin vaikea muuttaa käyttäytymistään, vaikka haluaisi. Dialogissa esitettiin esimerkki tilanteesta, jossa tytär viedään perheen kotimaahan ja siellä hänelle valitaan tuleva aviopuoliso. Näin voidaan estää tyttären seurustelu uudessa kotimaassa ja vanhaa perinnettä voidaan jatkaa.

Integraatioasenteita oli nähtävissä myös näkemyksissä, joissa puhuttiin suomalaisen yhteiskunnan kunnioittamisesta ja toisaalta siitä, että ihmiset ovat erilaisia ja niin pitääkin olla. Yhdessä näkemyksessä painotettiin sitä, kuinka ihmisen ei tule antaa periksi omille

tavoitteilleen muuttaessaan uuteen maahan. Esimerkiksi suomen kielen opiskelu voidaan nähdä vaikeana, mutta jos ihminen todella haluaa, sen voi oppia.

6.2 Separatioasenteet kasvatus- ja seurustelukeskusteluissa

Etenkin yhden dialogityöpajan dialogeissa oli havaittavissa separatioasenteita. Kyseisten dialogien näkemyksiä yhdisti se, että niitä ei juurikaan perusteltu. Näkemykset esitettiin ikään kuin faktoina, joita ei ollut tarvetta perustella. Separatioasenteet ilmenivät dialogissa kasvatuksesta ja seurustelusta. Puheissa korostui vanhempien auktoriteetti, aikuisen erehtymättömyys ja kasvatuksen merkitys lasten käyttäytymiseen. Lapsi käyttäytyy sen mukaisesti kuin vanhemmat ovat hänet kasvattaneet, eikä suomalaisen yhteiskunnan mahdollisia vaikutuksia lapsen elämään pohdittu. Joistakin näkemyksistä välittyi halu alkuperäiseen kulttuuriin kuuluvien tapojen säilyttämiseen uudessa maassa. Esimerkiksi seurustelu nähtiin asiana, jota lapsi saattaa haluta kokeilla tullessaan uuteen maahan, mutta jota hän katuu ymmärtäessään sen olevan virhe. Suurimmassa osassa näkemyksiä seurustelua ennen avioliittoa ei nähty hyväksyttävänä. Seurustelun olemassaolo jopa kiellettiin, ja sitä perusteltiin kulttuuriin kuulumattomana asiana.

”Voi olla, että lapsi haluaa kokeilla aluksi kaikkea, kun tulee uuteen paikkaan ja kulttuuriin.” (38/1222)

Osassa näkemyksiä väkivallan käyttöä kasvatuksessa pidettiin kulttuuriin kuuluvana. Joissakin näkemyksissä kuitenkin todettiin, että kaikki eivät ole väkivaltaisia ja että väkivallattomuus on periytyvää. Useimpia näkemyksiä ei perusteltu lainkaan, eikä niitä myöskään kyseenalaistettu tai niille ei nähty vaihtoehtoja.

”Jos lyön pikkusiskoa kerran, toisen ja kolmannen kerran, ja vaikka mulle on sanottu, että älä lyö siskoa ja mä lyön, niin sitten isovelji tulee lyömään mua ja sitten mä tiedän että tää on virhe. Ylipäänsä arabian kansat on näin. Yleisesti arabimaissa on näin.” (44/1365)

Väkivallan käyttäminen kasvatukseen herätti osallistujat pohtimaan, miten erilaisista kasvatustavoista voisi puhua. Erään näkemyksen mukaan erilaisista keinoista voi keskustella

jonkun kanssa, joka tulee samasta kulttuurista. Tätä pidettiin tärkeänä, sillä vieraille ihmisille on vaikea avautua.

”Voi olla, että joku katsoo, miten muut käyttäytyvät, saa muilta kokemuksia. Voi olla, että hän mieltii, ilman että neuvotaan ja pakotetaan. Niin kuin yhteisöltä ja ystäviltä, keskustellaan näistä asioista. Kokemuksia saman kulttuurin piirissä. Jos on vieras, ei pysty avautumaan. Esimerkiksi keskustellaan ystävien kanssa, miten jokin on toiminut heidän kanssaan.” (45/1401)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää, miten erilaisesta kulttuurista alun perin kotoisin olevat henkilöt suhtautuvat kulttuuriin liittyviin erilaisuuksiin ja millaista keskustelua kulttuurien kohtaamisesta käydään. Tätä olen tutkinut tarkastelemalla Didar-hankkeen dialogityöpajojen dialogeja eri teemojen kautta. Lisäksi olen tarkastellut dialogeissa esiintyviä akkulturaatioasenteita käyttäen John W. Berryn (1997) akkulturaatiostrategioiden nelikenttää. Tarkastelussani oli kolme dialogityöpajaa, joista kahden dialogityöpajan dialogit tuottivat eniten tutkimuksen kannalta kiinnostavaa materiaalia.

Dialogeissa käyty keskustelu jakautui neljään isompaan teemakokonaisuuteen, joita ovat kasvatustapa, väkivalta, seurustelu ja avioliitto sekä kulttuuri. Teemat menevät päällekkäin, eikä selkeitä rajoja niiden välillä voi tehdä. Näkemyksissä on havaittavissa kaksi toisistaan erilaista tapaa keskustella, jotka molemmat läpileikkasivat koko aineistoa. Nämä tavat esiintyivät eri dialogityöpajoissa. Yksi tapa tarkastella omaa alkuperäistä kulttuuria ja uuden ympäristön kulttuuria oli hyvin kriittinen ja toisaalta yksilön oikeuksia korostava tapa. Toinen tapa oli tarkastella asioita osana yhteisöä, oikeuttaen asioiden olemassaoloa kulttuurilla. Nämä tavat esittävät näkemyksiä ja mielipiteitä toistuvasti teemasta toiseen.

Väkivallan ja kunnian tematiikka toistui niin ikään teemoissa, osassa tiedostaen ja osassa tiedostamatta. Näkemykset ovat lähes jaettavissa puolesta ja vastaan -asetelmaan, vaikka näkemyksiä perusteltiin eri tavoin. Kasvatusteemassa korostuivat niin sanotut kovat ja pehmeät arvot, jotka näkyivät näkemysten jakautumisena väkivallan sallimiseen kasvatuksessa ja siihen kieltävästi suhtautumisena. Pehmeitä arvoja edustivat myös läheisyyden, lapsen ymmärtämisen ja vanhemman erehtyvyyden sekä lasten tasa-arvoisen kohtelun korostaminen kasvatuksessa. Kovia arvoja taas edustivat näkemykset, joissa korostuivat vanhemman auktoriteetti ja erehtymättömyys kasvatuksessa. Kovalle arvoille yhteistä oli se, että niitä ei perusteltu tai kyseenalaistettu toisin kuin väkivaltaa vastustavat näkemykset perustuivat omaan kokemukseen ja tuntemukseen siitä, että väkivallan käyttö on väärin. Kovat arvot edustavat myös Berryn (1997) nelikentän mukaisia separaatioasenteita, jolloin yksilöt tai ryhmät korostavat oman kulttuurin merkitystä ja osoittavat vain vähän motivaatiota vallitsevan yhteiskunnan kulttuuria kohtaan.

Väkivaltaan yleisesti ottaen suhtauduttiin kieltävästi. Väkivalta toimintatapana nähtiin kuitenkin liittyvän osallistujien alkuperäiseen kulttuuriin ja sen miesvaltaisuuteen. Toisaalta uudessa ympäristössä esiintyviä käsityksiä väkivaltaisesta kulttuurista pidettiin stereotyyppinä, jotka koettiin rasitteena suomalaisessa ympäristössä. Dialogissa painotettiin, että kaikki eivät ole väkivaltaisia. Henkisen väkivallan koettiin olevan vahingollisempaa kuin fyysisen, ja keskusteluissa esiintyi myös omia kokemuksia henkisestä väkivallasta ja syrjinnästä. Rasismilla ja syrjinnän kokemuksilla voi olla merkittäviä vaikutuksia yksilön hyvinvointiin, ja syrjinnän kokemuksia voidaan pitää suurimpana tekijänä yksilön heikkoon psykologiseen ja sosiokulttuuriseen sopeutumiseen (Berry 2007a, 549).

Kulttuurien ja maiden vertailu yhdistää kaikkia teemoja, mutta etenkin seurustelutraditiot herättivät osallistujissa vertailua. Näkemykset, joissa kriittisesti tarkasteltiin omaan alkuperäiseen kulttuuriin kuuluvia traditioita, oli nähtävissä myös integraatioasenteita. Tämä näkyi motivaationa ja positiivisena suhtautumisena suomalaisiin tapoihin seurustella sekä halukkuutena muuttaa oman alkuperäisen kulttuurin mukaisia tapoja omassa elämässä. Integraatioasenteiden ohella keskustelussa seurustelusta ja avioliitosta oli nähtävissä myös separaatioasenteita. Asenteet näkyivät perinteiden korostamisena ja kieltävänä suhtautumisena seurusteluun ennen avioliittoa ja sitä pidettiin kulttuuriin kuulumattomana. Näkemyksissä korostui tytön vastuu seurustelun laadusta.

Tytön vastuu liittyy vahvasti kulttuuriteeman alla oleviin kunnian ulottuvuuksiin. Kunnia ja kunniakulttuuri olivat dialogeissa jatkuvasti läsnä, vaikka niistä ei puhuttu suoraan. Kunniaan pureutuminen on yksi dialogityöpajan tarkoitus. Dialogissa, jossa kunniaa puhuttiin suoraan, kunnia koettiin olennaiseksi osaksi omaa alkuperäistä kulttuuria. Se koettiin vanhaksi perinteeksi, joka elää edelleen ja jonka varjolla esimerkiksi naisen elämää voidaan rajoittaa. Kunnian vaikutuksia pidettiin vahingollisina.

Dialogeissa välittyi selkeästi se, miten suuri vaikutus yhteisöllä on yksilön toimintaan. Identifioituminen tiettyyn kulttuuriin tai yhteisöön toisaalta oikeuttaa jotkut tavat ja perinteet, jolloin yhteisön vaikutus voidaan nähdä positiivisena asiana. Toisinaan yhteisön vaikutus koettiin paineeksi, joka pakottaa ihmisen toimimaan vastoin omaa tahtoaan.

Integraatioasenteet näkyivät yksilön vapauksien ja oikeuksien korostamisena ja motivaationa muuttaa vahingollisia perinteitä. Näkemysten mukaan kulttuuri ei ole muuttumatonta, eikä

kulttuuriin kuuluviksi katsottuja tapoja tarvitse noudattaa, jos ne ovat huonoja. Niin ikään hyviä ja positiivisia asioita haluttiin ylläpitää ja edelleen siirtää myös omille lapsille. Omien lasten kasvaminen suomalaisessa yhteiskunnassa ja sen vaikutus heihin nähtiin luonnollisena asiana. Näkemyksistä oli havaittavissa myös tietoisuus lasten ja vanhempien erilaisesta ja eriaikaisesta kotoutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan, mikä tukee myös aiempaa tutkimustietoa (esim. Liebkind 1994c, 234–235).

Kulttuurista keskusteltaessa osallistujat identifioituivat Lähi-idän kulttuuriin, arabikulttuuriin, irakilaiseen kulttuuriin ja kurdikulttuuriin. Kulttuuri määrittyi dialogeissa yhteisölle yhteisiksi tavoiksi, perinteiksi ja arvoiksi. Tällainen identifioituminen johonkin kulttuuriin ei tarkoita, etteikö ihminen voisi osoittaa motivaatiota myös yhteiskunnan valtakulttuuria kohtaan. Yhteisöön kuulumisen tunne antaa yksilölle jatkuvuuden tunteen, mikä tukee haastavissa elämäntilanteissa ja auttaa sopeutumaan. (Valtonen 2008, 106).

Dialogissa kulttuurista nousi esiin myös suomalaisen yhteiskunnan tuki maahanmuuttajan oman kulttuurin ylläpitämisessä. Osallistujien mukaan oman kulttuurin tukeminen aiheuttaa sen, että jotkut yksilöt ja yhteisöt eivät kotoudu tai sopeudu. Nämä kokemukset olivat sinänsä kiinnostavia, sillä suomalaiseen integraatiopolitiikkaan sisältyy näkemys siitä, että oman kielen ja kulttuurin tukeminen edesauttavat yksilöitä kotoutumaan. Myös tutkimukset (esim. Vedder & Virta 2005) tukevat näkemystä, jonka mukaan ryhmien kulttuurin ja kielen ylläpitäminen uusien taitojen oppimisen rinnalla tukevat sopeutumista uuteen yhteiskuntaan. Nämä dialogissa esitetyt näkemykset voidaan siis tulkita integraatioasenteiksi. Toisaalta on huomattava, että dialogissa ei käsitelty konkreettisia tukemisen muotoja, vaan tukemisesta puhuttiin tapojen ja perinteiden hyväksymisenä ja siten kannustuksena niiden ylläpitämiseen. Näkemysten mukaan kulttuurin oikeuttamisella voidaan kuitenkin rikkoa esimerkiksi lasten oikeuksia. Voidaan pohtia, ovatko suomalaisten ammattilaisten, kuten lastensuojelun työntekijöiden, käsitykset ja asenteet liiallisen kulttuurirelativistisia, jolloin vaarana on, ettei asioihin puututa siinä uskossa, että moraalikäsitteet ovat kulttuurisidonnaisia.

Akkulturaatioprosessin ymmärtäminen on tärkeää, kun työskennellään maahanmuuttajataustaisten yksilöiden ja yhteisöjen kanssa ja kun tehdään maahanmuuttajia koskevia poliittisia suunnitelmia ja päätöksiä. On ymmärrettävä, että maahanmuuttajan kotoutumiseen ja kokonaisvaltaiseen sopeutumiseen vaikuttavat monet tekijät, eikä sopeutumisesta ole vastuussa ainoastaan maahan muuttava yksilö. Olisi tärkeää, että myös

maahanmuuttajien kanssa toimivat tahot ja heitä koskevia päätöksiä tekevät elimet olisivat tietoisia akkulturaatioprosessin vaiheista ja siihen vaikuttavista yksilöllisistä ja yhteisöllisistä tekijöistä. Akkulturaatioprosessi ei koske vain maahan muuttavia yksilöitä ja yhteisöjä, vaan myös muuttajia vastaanottava yhteiskunta on akkulturaatioprosessissa. Se, kuinka hyvin maahanmuuttaja sopeutuu psykologisesti ja sosiokulttuurisesti, on osittain riippuvainen siitä, miten vallitsevassa yhteiskunnassa suhtaudutaan uusiin, erilaisiin tapoihin ja niitä harjoittaviin ihmisiin.

Tutkimukseni tarkoitus on ollut valottaa dialogityöpajan dialogien ja keskustelujen sisältöä. Dialogityöpajat edistävät osaltaan integraatiota tarjoamalla areenan dialogille, jossa mielipiteitä ja kokemuksia saa jakaa ilman tuomitusta tulemisen pelkoa. Dialogit tarjoavat valtavasti juuri sitä tietoa, jota toimijat ja palveluiden toteuttajat sekä tavalliset kansalaiset ja muut jo maassa asuvat ihmiset, haluavat ja tarvitsevat tässä maailmantilanteessa, jossa moni kokee itsensä ja oman tilansa jopa uhatuksi uusien erilaisien tapojen ja arvojen kohdatessaan. Tällaiset keskusteluareenat antavat mahdollisuuden aidolle vuorovaikutukselle, uuden oppimiselle, ymmärryksen kehittämiseksi ja asenteiden muutokselle. Dialogityöpajat toteuttavat osaltaan kotouttamispolitiikkaa, ja niiden voidaan nähdä edistävän kulttuurien välistä vuorovaikutusta sekä mahdollistavan vähemmistöryhmien kuulemisen ja siten myös tuottaa tietoa, jota voidaan käyttää integraatiota edistävien palveluiden kehittämisessä. Se, millaiset vaikutukset dialogityöpajoilla on itse osallistujiin, on vaikea arvioida.

Dialogeissa korostuivat toisaalta kokemukset oman toiminnan ja yhteisön kulttuurin kyseenalaistamisesta ja toisaalta korostuivat käsitykset oman kulttuurin paremmuudesta ja kulttuurin ylläpitämisen tärkeydestä. Näitä eroja saattaa selittää maahanmuuttajan maassaoloaika ja muuttomotiivaatio. Myös sukupuolta voidaan tutkimusten mukaan pitää selittävänä tekijänä, mutta tässä tutkimuksessa sukupuolta ei ole huomioitu. Dialogeihin osallistuneiden maassaoloaika vaihteli osallistumishetkellä parista viikosta pariin kymmeneen vuoteen. Akkulturaatioprosessi on ajallisesti vaihteleva prosessi, ja prosessiin vaikuttavat lukuisat tekijät. Voidaan olettaa, että maassa vasta pari viikkoa ollut osallistuja ei ole juurikaan tietoinen suomalaisen yhteiskunnan tavoista, arvoista ja normeista. Tämä näkyi esimerkiksi siten, että osallistujat kyselivät arkisiin asioihin liittyviä kysymyksiä dialogityöpajan ohjaajalta. Näkemuseroihin ja akkulturaatioasenteisiin vaikuttaa oleellisesti myös maahanmuuttomotiivaatio, onko henkilö muuttanut vapaaehtoisesti vai pakotetusti.

Tutkimusten mukaan pakolaiset ovat herkempiä kohtaamaan sopeutumiseen liittyviä haasteita, ja usein he tukeutuvat korostuneesti traditionaaliseen elämäntapaan eivätkä osoita kiinnostusta uusista mahdollisuuksista ja muutoksista kohtaan. (Berry 2007a, 545, 548.)

Tutkimuksen tulosten valossa voidaan pohtia, miksi dialogeissa ei esiintynyt assimilaatio- tai marginalisaatioasenteita. Mikäli yksittäisiä näkemyksiä erottaisi asiayhteydestään, niitä voisi löytyäkin. Ehkä dialogityöpajat korostavat sinänsä yhteisöllisyyttä ja saavat aikaan yhteenkuuluvuuden tunnetta. Voi myös olla, että assimilaatiota ja marginalisaatiota edustavat yksilöt eivät hakeudu tai löydä – tai heitä ei löydetä – dialogityöpajoihin. Kuten aiemmin on todettu, integraatio ja separaatio tarvitsevat toteutuakseen yhteisön tuen. Marginalisaatio on usein seurausta kokemuksesta, että yksilön on pakko luopua kulttuuristaan, jolloin yksilöllä ei ole kiinnostusta tai mahdollisuuksia ylläpitää omaa kulttuuriaan ja kulttuurista identiteettiään. Marginalisaatio voi olla myös seurausta rasismista ja syrjinnästä (Sam & Berry 2010, 476). Voidaan myös ajatella, että assimilaatioasenteen omaavat yksilöt taas omaksuvat uuden kulttuurin arvot, normit ja tavat niin, että he eivät koe kiinnostusta ja tarvetta kulttuurien väliselle vuoropuhelulle sinänsä.

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että maahanmuuttajataustaisissa henkilöissä on yksilöitä, jotka osoittavat integraatioasenteita ja ovat omaksuneet valtakulttuurin osaksi omaa elämäänsä. Toisaalta ei voida kuitenkaan väittää, että yksilöiden käsitykset, näkemykset ja arvot olisivat muuttuneet maahanmuuton myötä tai yksinomaan maahanmuuton myötä. Dialogien perusteella voidaan kuitenkin myös todeta, että joidenkin yksilöiden ja ryhmien käytännöissä vanhat, myös vahingolliset, perinteet elävät. On tärkeää, että näkemyksiin esimerkiksi siitä, että tyttöjen ja poikien radikaalistikin epätasa-arvoinen kohtelu on oikeutettua, puututaan ja niihin voidaan vaikuttaa. Pakottaminen tai ”maassa maan tavalla” - ajattelu ei kuitenkaan välttämättä edistä integraatiota, vaan pikemminkin se voi lisätä separaatiota ja aiheuttaa jopa marginalisoitumista. Väkivaltaisen käyttäytymisen liittämistä johonkin kulttuuriin kuuluvaksi tai jonkin ryhmän leimaamista tulisi välttää, sillä on selvää, että kaikki yksilöt eivät edusta samoja näkemyksiä ja kulttuurisia käsityksiä. Vastakkainasettelu ja ennakkoluulot kasvattavat negatiivisia stereotyyppioita. Tämän tutkimuksen tuloksia onkin syytä tulkita siten, että maahanmuuttajista löytyy yhtä paljon erilaisia yksilöitä ja näkemyksiä kuin maassa jo asuvissa ihmisissä. On kuitenkin selvää, että esimerkiksi kunnian monisyisyyden, sen monien merkitysten ja kunniaan liittyvän väkivallan olemassaolon ja riskien tiedostaminen on tärkeää ja että niihin yritetään vaikuttaa vaikuttamalla ihmisten asenteisiin. Ihmisoikeuksia,

kuten yksilön vapautta ja itsemääräämisoikeutta korostava lähestymistapa onkin syytä huomioida kun pohditaan asenteisiin vaikuttamista.

Koska integraatio on tehokkain strategia yksilön ja yhteisöjen sopeutumiseen, on pohdittava, miten sitä voitaisiin edistää. Vaikka Suomessa poliittisesti on vallalla integraatiopolitiikka, se ei kerro kansalaisten asenteista vielä mitään. Pasi Saukkosen (2013, 114) mukaan Suomi on juridisesti suvaitsevainen kansakunta, mutta symbolisesti se on ahdasmielinen ja suvaitsematon. Jotta yhteiskunnan kulttuurinen ja etninen monimuotoisuus nähtäisiin rikkautena ja mahdollisuutena, olisi pystyttävä vaikuttamaan myös jo maassa asuvien integraatioasenteisiin ja siihen, miten integraatiota voitaisiin edistää. Jotta maahanmuuttajien integroituminen voisi onnistua, on vaikutettava myös maassa jo asuvien ihmisten asenteisiin integroitumista kohtaan. Ei riitä, että ainoastaan maahan muuttava henkilö osoittaa motivaatiota integraatiota kohtaan. Integraatio on mahdollista vain, jos vallitsevan yhteiskunnan ilmapiiri on avoin ja asenteet vähemmistöryhmiä kohtaan ovat suvaitsevaisia (Berry 2007a, 551.) Tietoisuuden lisääminen erilaisista ihmisistä ja kulttuureista sekä dialogin mahdollistaminen niin maahanmuuttajien kuin suomalaisten keskuudessa ja kesken, antavat mahdollisuuden asenteiden muutokselle. Näin myös kulttuurissa elävät vanhat ja vahvat haitalliset perinteet, jotka toisinaan rikkovat ihmisoikeuksia, olisi ehkä mahdollista kitkeä pois. Täydelliseen sulauttamiseen tai eristykseen painostavat asenteet eivät auta luopumaan vahingollisista perinteistä ja tavoista.

Lähteet

Ala-Lipasti, Raija (2009) *Kunniaväkivalta*. Helsinki: Vihreä sivistysliitto ry.

Avustustietokanta (2016) Raha-automaattiyhdistys. Viitattu 17.1.2016
<http://www2.ray.fi/fi/avustukset/ray-tukee/avustustietokanta>

Berry, John W. (2007a) *Acculturation*. Teoksessa Joan E. Grusec & Paul D. Hastings (toim.) *Handbook of socialization*. New York: The Guilford Press, 543–558.

Berry, John W. (2007b) *Acculturation Strategies and Adaptation*. Teoksessa Jennifer E. Lansford, Kirby Deater-Deckard & Marc H. Bornstein (toim.) *Immigrant Families in Contemporary Society*. New York: The Guilford Press, 69–82.

Berry, John W. (1997) *Immigration, Acculturation, and Adaptation*. *Applied psychology: An International Review* 46(1), 5–68.

Council of the European Union. 2618th Council Meeting. Brussels 19th November 2004. Justice and Home Affairs. Press Release. Saatavissa
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/jha/82745.pdf

DIDARin toiminta 2016. DIDAR-hanke. Setlementti Naapuri ry. Viitattu 20.4.2016
<http://www.didar-hanke.fi/toiminta/>

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2001) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Etnisten suhteiden neuvottelukunta (2008) *Järjestöjen rooli hyvien etnisten suhteiden edistämässä sekä kotouttamisen kehittämisessä. Järjestöjen kotouttamisen ja etnisen yhdenvertaisuuden politiikka -työryhmän raportti*. Sisäasiainministeriö. Saatavissa:
http://www.jarjestohautomato.fi/@Bin/259046/Liite6_jarjestojen_kotouttamisen_ja_etnisen_yhdenvertaisuuden_politiikka_tyoryhman_raportti.pdf

Gans, Herbert. J. (1999) *Toward a Reconciliation of Assimilation, and Pluralism. The Interplay of Acculturation and Ethnic Retention.* Teoksessa Charles Hirschman, Philip Kasinitz & Josh DeWind (toim.) *The Handbook of International Migration: The American Experience.* New York: Russell Sage Foundation.

Hall, Stuart (2003) *Kulttuuri, paikka, identiteetti.* Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.) *Erilaisuus.* Tampere: Vastapaino.

Herberg, Will (1960) *Protestant, Catholic, Jew: An Essay in American Religious Sociology,* revised edition. Garden City, New York: Anchor Books.

Hirschman, Charles (2004) *The Role of Religion in the Origins and Adaptation of Immigrant Groups in the United States.* *International Migration Review* 38(3), 1206–1233.

Horenczyk, Gabriel. (1996) *Migrant identities in conflicts. Acculturation attitudes and perceived acculturation ideologies.* Teoksessa Glynis M. Breakwell & Evanthia Lyons (toim.) *Changing European identities.* London: Pergamon.

Johnsson, Ewa, Zolkowska, Krystyna, McNeil, Thomas F. (2015) *Prediction of adaptation difficulties by country of origin, cumulate psychosocial stressors and attitude toward integrating: A Swedish study of first-generation immigrants from Somalia, Vietnam and China.* *International Journal of Social Psychiatry* 61(2), 174–182.

Korhonen, Vesa (2013) *Kulttuurien kohtaaminen yhteiskunnallisena kysymyksenä.* Teoksessa Vesa Korhonen & Sauli Puukari (toim.) *Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö.* Jyväskylä: PS-kustannus, 34–45.

Kuula, Arja (2006) *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys.* Tampere: Vastapaino.

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999.

Lauglo, Jon (2015) Does ethnic identification promote integration into the larger society? A study of youth in Oslo. *Ethnicities*, 0(0), 1–26.

Lautiola, Hannele (2013) Kumppanuutta kotouttamisen kentillä. Esimerkkejä järjestöjen ja viranomaisten yhteistyöstä kotouttamisessa. Osallisena Suomessa –hanke. Suomen Kulttuurirahasto.

Leitzinger, Antero (2008) Ulkomaalaispolitiikka Suomessa 1812–1972. Helsinki: East-West Books Helsinki.

Liebkind, Karmela (2000) Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus, 13–27.

Liebkind, Karmela (1994a) Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 21–49.

Liebkind, Karmela (1994b) Vietnamilaisena pakolaisena Suomessa. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 162–191.

Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia (2014) Toimenpideohjelma. Sisäasiainministeriö. Saatavissa

http://www.intermin.fi/download/51993_maahanmuuton_tulevaisuus_2020_toimenpideohjelma.pdf?187934648154d288

Maahanmuuttopolitiikka (2015) Sisäasiainministeriö. Viitattu 14.12.2015
<https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>

Myllymäki, Arvo & Tetri, Eija (2001) Raha-automaattiyhdistys kansalaispalvelujen rahoittajana. Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut nro 32.

Phinney, Jean S. (1990) Ethnic Identity in Adolescents and Adults: Review of Research. *Psychological Bulletin* 108(3), 499–514.

Pöyhönen, Sari, Tarnanen, Mirja, Vehviläinen, Eeva-Maija, Virtanen, Aija & Pihlaja, Lenita (2010) Osallisena Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus & Suomen kulttuurirahasto. Jyväskylän yliopisto.

Sam, David L. (2006) Acculturation of immigrant children and women. Teoksessa David L. Sam & John W. Berry (toim.) The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology. New York: Cambridge University Press, 403–418.

Sam, David L. & Berry, John W. (2010) Acculturation: When Individuals and Groups of Different Cultural Backgrounds Meet. *Perspectives on Psychological Science* 5(4), 472–481.

Sam, David L. & Berry, John W. (2009) Adaptation of young immigrants. The double jeopardy of acculturation. Teoksessa Inga Jasinskaja-Lahti & Tuuli Anna Mähönen (toim.) *Identities, Intergroup Relations and Acculturation. The Cornerstones of Intercultural Encounters*. Helsinki: Gaudeamus, 191–205.

Saukkonen, Pasi (2013) *Erilaisuuksien Suomi. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot*. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Saukkonen, Pasi (2007) *Politiikka monikulttuurisessa yhteiskunnassa*. Helsinki: WSOY.

Silverman, David (2005) *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. Second Edition. London: Sage Publications Ltd.

Tarkennettu tutkimussuunnitelma 2015. DIDAR-hanke. Setlementti Naapuri ry.

Teinonen, Markku (1997) Symboliset rajat etnisessä kohtaamisessa. Teoksessa Korhonen, Teppo & Leimu, Pekka (toim.) *Näkökulmia kulttuurin tutkimukseen*. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus, 299–315.

Tietoa hankkeesta (2016) DIDAR-hanke. Setlementti Naapuri ry. Viitattu 20.4.2016 <http://www.didar-hanke.fi/tietoa-hankkeesta/>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valtakunnallinen kotouttamistyö (2015) Kotouttaminen.fi. Työ- ja elinkeinoministeriön palvelu. Viitattu 10.12.2015
http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/viranomaisten_tehtavat/valtakunnallinen_kotouttamistyö

Valtion kotouttamisohjelma (2012) Hallituksen painopisteet vuosille 2012–2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 27/2012. Saatavissa
https://www.tem.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf

Valtioneuvoston periaatepäätös Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiasta (2013) Sisäasiainministeriö. Saatavissa
http://www.intermin.fi/download/51686_Maahanmuuton_tulevaisuus_2020_LOWres_FINNISH.pdf?acef2a648154d288

Valtonen, Kathleen (2008) Social Work and Migration. Immigrant and Refugee Settlement and Integration. Contemporary Social Work Studies. Surrey: Ashgate Publishing Limited.

Van Aerschot, Paul (2014) Shifting Policy Aims in the Reformed Finnish and Swedish Integration Legislation. Teoksessa: Paul Van Aerschot, & Patricia M. Daenzer (toim.) The Integration and Protection of Immigrants: Canadian and Scandinavian Critiques. Furnham: Ashgate Publishing.

Vedder, Paul & Virta, Erkki (2005) Language, ethnic identity, and the adaptation of Turkish immigrant youth in the Netherlands and Sweden. International Journal of Intercultural Relations 29, 317–337.

Virta, Erkki, Sam, David L. & Westin, Charles (2004) Adolescents with Turkish background in Norway and Sweden: A comparative study of their psychological adaptation. Scandinavian Journal of Psychology 45, 15–25.

Ward, Colleen & Kennedy, Antony (1999) The measurement of sociocultural adaptation. *International Journal of Intercultural relations* 23(4), 659–677.